

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Nepilna laika klātienes studijas
1. līmeņa īsā profesionāla studiju programma
„Pirmsskolas izglītības skolotājs”

VIOLETA JUDINA

**Izziņas intereses sekmēšana 4 - 5 gadus veciem bērniem zīmēšanas
nodarbībās**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Darba vadītājs
Akadēmiskais amats

Doc., Dr. paed.
Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Daiga Kalēja-Gasparoviča
Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2017

Anotācija

Kvalifikācijas darbs izstrādāts par tēmu: Izziņas intereses sekmēšana 4 - 5 gadus veciem bērniem zīmēšanas nodarbībās. Tā **mērķis** ir teorētiski analizēt un praktiski pārbaudīt, kā zīmēšanas nodarbībās pirmsskolā sekmējama 4-5 gadus vecu bērnu izziņas interese.

Pētījums sastāv no divām daļām – teorētiskās un empīriskās.

Teorētiskajā daļā, pamatojoties uz tādu zinātnieku pētījumiem kā I.Freiberga, D.Bondarenko, G.Svence, I.Lika, Ļ. Vigotskis u.c., ir analizēti izziņas intereses jēdziens un izziņas procesu attīstība vidējā pirmsskolas periodā. Par vienu no veiksmīgākajām izziņas intereses attīstīšanas metodēm uzskatama vizuālā māksla. Vadoties pēc E. Fļerinas, N. Sakuļinas, V.Hibneres, I.Novikovas izstrādēm, ir sniegts pārskats par vizuālās mākslas vietu un nozīmi bērnu personības attīstībā, aplūkotas zīmēšanas metodikas un veidi, kas pielietojami darbā ar 4-5 gadus veciem bērniem izziņas intereses sekmēšanai.

Empīriskajā daļā tika veikts pētījums pirmsskolas izglītības iestādē, pētījumā piedalījās 14 bērni vecumā no 4 gadiem līdz 4 gadiem un 4 mēnešiem (uz pētījuma sākumu). Lai izvērtētu izziņas intereses attīstību, bija izstrādāti 5 kritēriji: interese par apsekojamo objektu; spēja noteikt atsevišķu detaļu savstarpējās attiecības; intereses izrādīšana par zīmēšanas materiālu; intereses izrādīšana par zīmēšanas paņēmieni un spēja pabeigt darbu, kas liecina par intereses noturīgumu. Lai pārbaudītu pētījuma sākumā uzdoto pētījuma jautājumu, ir sastādīts zīmēšanas nodarbību plāns. Zīmēšana bērniem tika piedāvāta divas reizes nedēļā turpmākās 5 nedēļas, tādējādi pavisam tika īstenotas 10 zīmēšanas nodarbības, izmantojot gan tradicionālas zīmēšanas metodes (zīmēšana ar otiņu un krāsām, zīmuļiem), gan arī retāk lietojamās, tai skaitā zīmēšana ar pirkstiņiem, sūklīti, vati, dabas materiāliem u.c.). Detalizēti aprakstīta nodarbību organizēšanas metodika, uzsverot pielietotās metodikas galvenās atšķirības.

Analizējot bērnu izziņas intereses dinamiku minēto 10 nodarbību ietekmē, tiek atklāta pozitīva dinamika visiem bērniem, jo īpaši attīstās interese par apsekojamo objektu, kas izpaužas arī citās nodarbībās. Šie fakti apstiprina pētījuma sākumā izvirzīto pētījuma jautājumu: : kā zīmēšanas nodarbībās pirmsskolā sekmējama 4-5 gadus vecu bērnu izziņas intereses? Vidējā pirmsskolas vecuma bērniem izziņas interese tiek sekmēta, ja skolotājs ikdienā izmanto daudzveidīgas zīmēšanas tehnikas un materiālus, kopā ar bērniem iepazīst materiālu un zīmējamo objektu.

Kvalifikācijas darba apjoms: 57 lpp, 4 attēli, 5 tabulas, 4 pielikumi, 33 literatūras avots.

Atslēgas vārdi: Izziņa, izziņas process, izziņas interese.

Abstract

The topic of the qualification work is “facilitation of the cognitive interests during art lessons for 4-5 year old children”. Aim of the work is to theoretically analyse and practically verify how the cognitive interests of 4-5 year old children are facilitated during the art lessons in pre-school. Research consists of two parts – theoretical and empirical.

In the theoretical part, author of the Paper analyzes the concept of cognitive interests and development of cognitive processes in the average pre-school period according to I. Freiberga, D. Bondarenko, G. Svence, L. Vengers, I. Lika, L. Vygotsky, etc. researches. The author considers the visual arts as one of the most successful methods for developing cognitive interests. Guided by V. Hibneris E. Flerinas N. Sakuļinas, I. Novikovas developments, the author provides an overview of the place and role of visual arts in children's personality development, examines the drawing methods and forms that are used to facilitate 4-5 year old children cognitive interests.

In empirical part of the work the author carries out a research in pre-school educational institution. The chosen sample is 14 children of age 4 to 4,4 (at the beginning of a research). In order to assess the facilitation of cognitive interests, the author worked out 5 criteria : interest about object of the survey; an ability to identify individual components of mutual attitudes; expressions of interest for drawing materials; expressions of interest for drawing techniques and the ability to complete the work, which shows the interest of stability. In order to verify the research question, author of the Paper built up a plan of art lessons. Art lessons were offered 2 times a week the next five weeks. In general, 10 art lessons were implemented, using both traditional drawing techniques (drawing with a brush and paints, pencils) and less used techniques, including drawing with fingers, sponge, wool, natural materials, etc. Detailed description of lesson organization methodology was offered, emphasizing the main differences of the author's applied methodology.

Analyzing the dynamics of children's cognitive interests during the 10 lessons, the positive dynamics is discovered, because the interest in the object of the survey is especially developed and is reflected during other lessons. These facts approve the research question: 4-5 year old children cognitive interests are facilitated during the art lessons in pre-school if teacher uses different drawing techniques and materials, getting acquainted with materials and drawing objects together with children.

Qualification work consists of 57 pages, 4 illustrations, 5 tables, 4 appendixes, 33 theoretical sources.

Key words: cognitive interests, cognitive process, drawing lessons

Saturs

Anotācija	2
Abstract	3
Ievads	5
1. Izziņas intereses sekmēšana pirmsskolas vecuma bērniem teorētiskie pamati	7
1.1. Izziņas procesu vispārējs raksturojums	7
1.2. Izziņas intereses jēdziens un attīstības priekšnoteikumi	12
1.3. 4-5 gadus vecu bērnu raksturojums pētījuma kontekstā	15
1.4. Zīmēšana kā vizuālās mākslas darbības veids pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.....	22
1.5. Zīmēšanas nodarbību organizācijas specifika	29
2. Izziņas intereses sekmēšana 4-5 gadus veciem bērniem zīmēšanas nodarbībās izpēte.....	33
2.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums	33
2.2. Pētāmās bērnu grupas raksturojums	34
2.3. Pētījuma gaitas raksturojums un rezultātu analīze	40
Secinājumi.....	46
Literatūru saraksts:	48
Pielikumi:	50

Ievads

Mūsdienās ir nepieciešams lai pirmsskolas bērni sāktu attīstīt izziņas aktivitāti, jo pirmsskolas laikā iegūta attieksme pret apkārtējo pasauli pavadīs viņus visu savu turpmāko dzīvi, kā arī palīdzēs bērniem sasniegt mērķus, sapņus un orientēt savu piepūli.

Tagad nereti vecāki un audzinātāji pirmsskolas vecuma bērnu audzināšanā nonāk divās galējībās – vieni liek maksimālu uzsvāru uz bērna kognitīvo, intelektuālo procesu attīstību, tai skaitā, uztveri, atmiņu, domāšanu, citi atkal liek uzsvāru uz bērna radošo attīstību, atstājot intelektuālo audzināšanu skolai.

Diemžēl joprojām skolās, priekšmeti kuri virzīti uz bērna radošo attīstību, tādi kā vizuāla māksla, mūzika, mājturība, aizņem otro vietu un skaitās “otršķirīgi” vai citiem vārdiem mazsvarīgi mācību priekšmeti. Tomēr, pētot pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpatnības, ir novērojusi, ka intelektuālā un radošā attīstība ir cieši savstarpēji saistīta. Kā arī pirmsskolā mākslas nodarbības tādas kā zīmēšana, veidošana, aplicēšana, dziedāšana, kalpo par efektīvu līdzekli bērnu psihisko procesu attīstības veicināšanai.

Psihiskie procesi tieši realizē psihisko dzīvi, jo tie ir visdinamiskākās psihiskās paradības.

Izšķir izziņas jeb kognitīvos (sajušana, uztveršana, atcerēšanās un priekšstatīšana, domāšana un iztēlošanās), emocionālos un gribas procesus. Neskatoties uz to ka strādāju bērnudārza ne tik daudz un pieredze nav liela, uzskatu, ka visaugstākie rezultāti ir sasniedzami tikai tad kad skolotājs spēj veiksmīgi apvienot emocionālos un izziņas procesus. To apliecina arī latviešu zinātnieku darbi : „Vizuālās mākslas nodarbībām ir liela nozīme bērna vispārējās attīstības virzīšanai uz priekšu, jo tā sekmē un veicina bērna izziņas aktivitātes un sīkās muskulatūras, smalko kustību, kā arī redzes koordinācijas attīstību” (Ozoliņa Nucko, Vidnere, 1999, 5). Tradicionāli izziņas procesi tiek attīstīti, izmantojot didaktiskās rotaļas. Lai tās būtu interesantas un galvenais efektīvas, skolotājam ir jāstrādā individuāli vai nelielās apakšgrupās. Vizuālās mākslas nodarbības ļauj sasniegt ļoti augstus rezultātus. Lai bērns varētu uzzīmēt, aplicēšanā izveidot atbilstošu tēlu, viņam ir jāizpēta, jāizzina, jāsaprot. Galvenais ko jāatzīst, ka vizuālas mākslas nodarbības organizējamās frontāli, bet nodarbības var vienlaicīgi ļoti veiksmīgi nodrošināt individuāli ar diferencētu pieeju.

Pētījuma aktualitāti noteica šādi galvenie kritēriji:

- 1) ir ļoti svarīgi vienlaicīgi veicināt gan bērnu intelektuālo, gan arī emocionālo un radošo aspektu, tādēļ vizuālās mākslas nodarbības no šāda viedokļa ir vispiemērotākās;

- 2) tādi vizuālās mākslas veidi kā zīmēšana, veidošana ir izstrādāti samērā labi, bet zīmēšana nereti ir vienāda, neskatoties uz to ka ir dažādi paņēmieni un veidi. tēlotājdarbības prasmju (ko prot, ko iemācās) attīstīšana un nostiprināšana.

Pētījuma objekts: Zīmēšanas process pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: Vidējā pirmsskolas vecuma bērnu izziņas intereses

Mērķis: Teorētiski analizēt un praktiski pārbaudīt kā zīmēšanas nodarbībās pirmsskolā sekmējama 4-5 gadus vecu bērnu izziņas intereses.

Pētījuma jautājums: kā zīmēšanas nodarbībās pirmsskolā sekmējama 4-5 gadus vecu bērnu izziņas intereses

Uzdevumi:

- 1) pētīt vidējā pirmsskolas vecuma bērnu izziņas intereses attīstību teorētiskā aspektā;
- 2) pētīt zīmēšanas materiālu un tehniku daudzveidību pētāmās problēmas attīstības kontekstā;
- 3) noteikt izziņas intereses sekmēšanas paņēmienus zīmēšanas nodarbībās.
- 4) pārbaudīt praksē uzdoto pētījuma jautājumu un izdarīt secinājumus.

Pētījuma metodes:

Teorētiskā: literatūras analīze.

Empīriskās:

1. pedagoģiskā novērošana;
2. bērnu darbu analīze.

Pētījuma bāze:

Rīgas X pirmsskolas izglītības iestādes, 14 vidējā pirmsskolas vecuma bērni.

1. Izziņas intereses sekmēšana pirmsskolas vecuma bērniem teorētiskie pamati

1.1. Izziņas procesu vispārējs raksturojums

Izziņas procesi ir galvenie avoti, kanāli, pa kuriem cilvēks iegūst informāciju par apkārtējo pasauli.

Psiholoģijā tiek izdalīti šādi izziņas procesi: sajūtas un uztvere, domāšana un runa, atmiņa un iztēle. Katrs no šiem procesiem pasaules atspoguļošanā un izziņāšanā pilda savu specifisku funkciju, tiem ir savas likumsakarības un iespējas (Vorobjovs, 2000).

Izziņa ir gnozeoloģijas (izziņas teorijas) priekšmets, kas būtībā ir filozofijas izpētes lauks. **Izziņa** ir zināšanu par objektīvās pasaules parādībām un likumsakarībām iegūšanas procesu, procedūru un metožu kopums. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā izziņas jēdziens tiek skaidrots kā „Īstenībā novēroto parādību, to būtības un likumsakarību atspoguļošana (apjēgšana un apguve) cilvēka apziņā. Šis process ir saistīts ar spēju iedziļināties, saprast jēdzienus un idejas” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 77).

I.Žogla min trīs galvenos izziņas veidus:

- *praktiskā izziņa* – mācīšanās darot, tā vienmēr ir konkrēta un neatkārtojama: var secināt, ka šis izziņas veids ļoti raksturo veidu, kā pirmsskolas vecuma bērns veido priekšstatus par apkārtējo pasauli – manipulējot ar priekšmetiem, praktiski rīkojoties ar veidošanas materiāliem u.tt.
- *zinātniskā izziņa* – izteikti mērķtiecīgs izziņas veids, intensīva objektīvi jaunu sakarību atklāšana: pirmsskolas periodā tā ir bērnu eksperimentālā darbība pēc pedagoga parauga, taču secinājumus bērni izdara paši, tādējādi iepazīstot dažādas vielu īpašības u.tml.
- *mācību izziņa* – speciāli mērķtiecīgi organizēts izziņas veids, kas notiek ar skolotāja un speciāli sagatavotu mācību līdzekļu palīdzību: var uzskatīt, ka šis veids vairāk raksturīgs skolas vecuma bērniem, pirmsskolā to varētu attiecināt uz pedagoga stāstiem, daiļliteratūras lasīšanu un ilustrāciju demonstrēšanu u.tml. Sagatavošanas grupās te var runāt par lasītprasmes un rakstītprasmes apguvi un citiem darbības veidiem (Žogla, 2001, 223).

Agrāk tika uzskatīts, ka bērniem nav iespējas domāt, savukārt par izziņu var sākt runāt tikai tad, kad bērni apguvuši valodu. Tomēr kognitīvās psiholoģijas kontekstā tika pierādīta šīs pieejas nepareizība – pat zīdaiņi ir informēti par savu apkārtni un pastāvīgi ieinteresēti par vidi sev apkārt. No dzimšanas brīža bērns sāk mācīties aktīvi. Viņš apkopo visu informāciju par

apkārtesošajiem procesiem, kas savukārt palīdz bērnam attīstīt savas uztveres un domāšanas iemaņas. A.Ļeontjevs, pētot psihes funkcijas un tās attīstību, izdala trīs psihes attīstības pakāpes:

- 1) sensorā jeb spēja reaģēt uz vienkāršiem kairinājumiem, piemēram, gaismu, temperatūru;
- 2) perceptīvā – spēja reaģēt uz objektu ar dažādām īpatnībām, veidojot kopēju tēlu;
- 3) intelektuālā (Леонтьев, 1981).

Tātad, varētu apgalvot, ka arī izziņas procesi iziet līdzīgu attīstības procesu no vienkāršākā, refleksu līmenī līdz sarežģītākajam – apzinātas, mērķtiecīgas psihiskas darbības līmenī.

Parasti izšķir trīs izziņas līmeņus:

- vienkārša datu apguve: agrīnā vecuma bērns iepazīstas ar apkārtējām reālijām iemācās tās nosaukt, noskaidro šo lietu pielietojumu, piemēram, bērns zina, ka galdam nepieciešamas kājas, lai tas stāvētu;
- cēloņsakarību izpratne: bērns saprot, kā viena parādība var ietekmēt citu, piemēram, galds nokrīt, jo viena no kājām ir salūzusi;
- vispārināšana, abstrahēšana: konkrētas likumsakarības bērns iemācās attiecināt uz daudzveidīgām dzīves parādībām – šis līmenis būtībā ir pieejams tikai skolas vecumā (Psiholoģijas terminu vārdnīca, 1999).

Izziņas attīstību kognitīvās attīstības teorijas ietvaros ir aprakstījis Dž. Bruners (Bruner, 1966) un Ļ. Vigotskis (Выготский, 2001) un Ž.Piažē (Пиаже, 1994).

Šveices zinātnieks Ž.Piažē piedāvāja intelekta attīstības teoriju bērnībā, kura stipri ietekmēja tā mūsdienu izpratni. Viņš uzskata, ka pamata intelektuālām operācijām ir praktiskā, darbības izcelsme. Bērna domāšanas attīstības teorija, kuru piedāvāja Ž.Piažē, sauc par "operāciju". Pēc Piažē domām, operācija nozīmē "iekšējo darbību, ārējās priekšmeta darbības pārveidošanās ("interiorizācijas") produktu, koordinētu ar citām darbībām vienotā sistēmā, kuras pamata īpašība ir atgriezeniskums (katrai operācijai pastāv simetriska un pretēja operācija) (Пиаже, 1994) .

Pirmsskolas vecumā Ž. Piažē izšķir 2 stadijas intelekta attīstībā:

1. Sensomotorā intelekta stadija, kura aptver bērna vecuma posmu no dzimšanas līdz aptuveni diviem gadiem. Šajā stadijā attīstās bērna spēja uztvert un izzināt apkārtējos priekšmetus caur to pietiekami noturīgajām īpašībām un pazīmēm.
2. Pirmsoperāciju domāšanas stadija, kura ietver tās attīstību vecumā no 2 līdz 7 gadiem. Šajā stadijā veidojas runas prasme, sākas aktīvs ārējo darbību interiorizācijas process ar priekšmetiem, veidojas uztveres priekšstati (Пиаже, 1994)

Pirmsoperāciju stadija sastāv no 2 fāzēm: pirmsoperāciju fāze (2-4 gadi) un intuitīvā fāze (4-7 gadi). Pirmajā fāzē bērni:

- spēj sagrupēt priekšmetus pēc atsevišķas, uzkrītošas pazīmes;
- nespēj aptvert, ka priekšmeti var būt vienādi pēc vienas pazīmes, bet atšķirīgi pēc citas (grupē zaļus kvadrātus un zaļus trijstūrus kā vienādas figūras);
- spēj savākt vienkopus priekšmetus pēc atsevišķa kritērija, tai skaitā arī mainīga;
- spēj sakārtot priekšmetus rindā, bet nespēj izdarīt secinājumus par tiem priekšmetiem, kuri neatrodas šajā rindā (Geidžs, Berliners, 1999, 98).

Intuitīvajā fāzē, kas attiecināma tieši uz 4-5 gadus veciem bērniem, kas tiek pētīti dotā darba ietvaros, bērni jau spēj izdarīt secinājumus, vadoties pēc neskaidriem iespaidiem, kas pakāpeniski pārtop arvien loģiskākā un racionālākā izpratnē. Tomēr uztvere bez vārdiem, respektīvi, bez simboliskas starpniecības, ir biežs iemesls tam, ka bērni pārprot apkārtējās pasaules notikumus.

Tādējādi intuitīvajā fāzē bērni:

- kļūst spējīgi veidot priekšmetu grupas vai kategorijas, bet ne vienmēr viņi to pilnīgi apzinās;
- kļūst spējīgi saprasti loģiskas sakarības ar pieaugušu sarežģītības pakāpi;
- kļūst spējīgi darboties ar skaitļa jēdzienu;
- sāk apgūt nezūdamības principu, respektīvi, ideju, ka kaut kāds lielums paliek nemainīgs neatkarīgi no izmaiņām, piemēram, priekšmetu skaits ir vienāds neatkarīgi no to izvietojuma telpā (Geidžs, Berliners, 1999, 98).

Pirmsskolas vecuma pirmajā pusē bērna izziņa zināmā mērā vērsta uz praktisko mērķu sasniegšanu. Atkarībā no risināmā uzdevuma īpatnībām, tā sarežģītības un saiknes ar bērna agrāko pieredzi, to var risināt uzskatāmas darbības ceļā. Sākumā intelektuālā darbība veidojas darbības plānā. Kā apliecina S. Rubinšteins, tā balstās uz uztveri un tiek izteikta caur vairāk vai mazāk apdomātām mērķtiecīgām priekšmetu darbībām. Var teikt, ka bērnam 3-7 gadu vecumā ir tikai "uzskatāmas darbības" (Рубинштейн, 1989, 400).

Elementārās izziņas operācijas pirmsskolas vecuma bērniem izpaužas spējā atšķirt priekšmetus, vēlāk - spējā salīdzināt to krāsas, lielumus, attālinājumu, formas. Salīdzināšana notiek otrās signālu sistēmas līmenī, kaut gan atšķiršana ir nervu signālu uzbudinātāju diferencēšana.

Izziņas process – tā ir iepazīšanas ar realitāti, tas vienlaicīgi ir bērnu pieredzes un dažāda veida zināšanu bagātināšanas process, kurā ir jāaptver arī bērnu psihiemocionālo lauku, kurā nozīmīga vieta jāatvēr bērnu jūtām un ieinteresētībai (Vorobjovs, 2000).

Aplūkosim tuvāk galvenos izziņas procesus.

Sajūtas – atsevišķu juteklisko kvalitāšu atspoguļojums vai nediferencēti un nepriekšmetiskoti apkārtnes radītie iespaidi. Sajūtas ir psihisks izziņas process, kurā notiek atsevišķu priekšmeta īpašību atspoguļošana, priekšmetam iedarbojoties tieši uz ierobežotu maņu orgānu skaitu konkrētā laikā (Vorobjovs, 2000, 78).

Uztvere ir psihisks izziņas process, kurā atspoguļojas to priekšmetu un parādību īpašību kopums, kuri iedarbojas uz maņu orgāniem. Jāatzīmē, ka uztvere nebūt nav sajūtu summa, bet gan cilvēka spēja atspoguļot pasauli kvalitatīvi augstākā pakāpē (Vorobjovs, 2000, 79). Uztvere savā būtībā ir spēja integrēt sarežģītu kustību, redzes, dzirdes, taustes, ožas, garšas sajūtu mijiedarbību. 80% no visas informācijas uztverei vairumā gadījumu sniedz redze. Jo daudzveidīgāki stimuli bērnam tiks nodrošināti, jo vispusīgāki priekšstati par apkārtējo pasauli bērnam izveidosies (Puškarevs, Golubeva, 1999). No šāda viedokļa datora izmantošana paver ļoti plašas iespējas, jo vienlaikus nodrošina bērnam redzes un dzirdes sajūtas.

Pirmsskolas periodā notiek pāreja no priekšmetiskiem paraugiem, kas kalpo par bērna personīgās sensorās pieredzes apkopojuma rezultātu, uz vispārēji pieņemtu sensoro etalonu uztveri. Sensorie etaloni – cilvēku izveidoti priekšstati par galvenajiem īpašību un attieksmju paveidiem. Bez speciāli organizētas sensorās uztveres bērni parasti sākumā apgūst tikai dažus etalonus. Uztveres darbību mācīšana, kā arī iepazīstināšana ar sensorajiem etaloniem noved pie saiknes ar produktīvajiem bērnu darbības veidiem.

Būtisks uztveres komponents ir motorikas procesi. Pie tiem pieskaitāmas:

- roku kustības, aptaustot priekšmetu;
- acu kustības, apsekojot redzamās kontūras;
- balseņu kustības, atdarinot skaņas u.tml.

Visā pirmsskolas periodā veidojas trīs galvenie uztveres darbības veidi: identifikācija, attiecināšana uz etalonu un modelēšana (*Развитие восприятия в раннем и дошкольном детстве*, 1966).

Attiecināšana uz etalonu – bērns labi zina, kāds ir etalons, viņš spēj uz to attiecināt objektu, pat neredzot etalonu, piemēram, mājas jumts ir kā trijstūris (Венгер, Пилюгина, Венгер, 1988).

Identifikācija tiek veikta gadījumā, kad uztveramā priekšmeta īpašība pilnībā sakrīt ar zināmo etalonu (ābols ir apaļš kā bumba). Bērnam ir svarīgi redzēt etalonu, ar ko viņš var salīdzināt objektu (Венгер, Пилюгина, Венгер, 1988).

Modelēšana – bērni var modelēt objektus, piešķirot tiem vēlamu formu. Piemēram, aplicēšanā bērns izvēlās detaļas, tās izkārtu atbilstoši zināmām etalonam. Pilnīga sakritība nav vairs obligāta (Венгер, Пилюгина, Венгер, 1988).

Izziņas darbības veidi iedalās divās klasēs: vispārējie un specifiskie. Vispārējie izziņas darbības veidi tāpēc tiek saukti par vispārējiem, ka tie tiek izmantoti darbā dažādās nozarēs, ar dažādām zināšanām. Pie tādiem pieskaitāmas, piemēram, prasmes plānot savu darbību, prasmes kontrolēt plānu izpildi. Pie vispārējiem veidiem pieskaitāmi arī visi loģiskās domāšanas paņēmieni (salīdzināšana, apzināšana, cēloņsakarību noteikšana, pierādīšana, klasificēšana u.t.t.). Tie ir neatkarīgi no konkrētām (specifiskām) zināšanām. Pie izziņas darbības specifiskajiem veidiem pieskaitāmi tādi, kas tiek izmantoti tikai dotajā zināšanu jomā (Vorobjovs, 2000, 63).

Dabiski, ka gan to, gan citu izziņas darbības veidu saturam ir jāatspoguļojas un jāfiksējas mācīšanās procesā. Bez tā skolotājs nespēj mērķtiecīgi veidot iepiņlānoto izziņas darbību. Līdz ar to katra izziņas darbības veida satura noteikšana – tas ir īpašs uzdevums, nereti pētnieciskas dabas (Бенгер, 1986).

Cilvēka uztveres un attīstības īpatnības un apstākļus, kas nepieciešami tās attīstībai, ir pētījis krievu zinātnieks Ļ.Vigotskis. Pēc viņa veiktiem eksperimentiem var konstatēt, ka uztveres attīstības procesā liela loma ir valodas lomai, turklāt „kustīgs sižets” (novērojami notikumi attīstībā, piemēram, bērns pats veic darbību un redz sasniedzamo rezultātu) paaugstina uztveres efektivitāti. Tādējādi izvirzāmi šādi efektīvas uztveres attīstības nosacījumi:

- pastāvīga, mērķtiecīga cilvēka perceptīvā (uztveres) darbība;
- pastāvīgs uztveramā objekta apraksts ar runas palīdzību (Выготский, 2001).

Tādējādi izziņas procesu sekmēšanā ļoti svarīga ir bērna praktiskā darbība

Balstoties uz kognitīvās psiholoģijas atziņām, kā uz to norāda H.Gudjons, 60. gadu beigās R.M.Gagne izstrādāja kognitīvās mācīšanās modeli. Viņš izdalīja astoņus mācīšanās veidus (pakāpes):

- 1) Signālmācīšanos (zīdāinis iegaumē, ka pēc noteikta signāla viņš tiks barots, piemēram, māte paņēm rokās pudelīti vai apliek bērnam priekšautiņu – pirmais dzīves gads);
- 2) Stimula – reakcijas mācīšanos (ar pozitīvu pastiprinājumu palīdzību mazs bērns, skatoties uz tēvu, iemācās pateikt vārdu “tētis” – 1-2 gadu vecums)
- 3) Motoriskās (bērns uzzina, ka mašīna ripo, veicot atbilstošas manipulācijas – 1-3 gadi);
- 4) Valodiskās ķēdes veidošanos (tās ir cieši saistītas, jo smadzeņu kustību zonā runas kustību un motorisko kustību zonas atrodas līdzās. Bērns iemācās pēc noteiktām darbībām izteikt atbilstošus vārdus, piemēram, mazam bērnam mācot pantiņu “Cepu, cepu kukulīti” – sākumā bērns sāk pats sist plaukstas, kad māte veic attiecīgas darbības, pēc tam pantiņu skaita līdz 2-3 gadi).

- 5) Atšķirību un diskrimināciju iemācīšanos (vecāki veic atbilstoši sabiedrībā pastāvošajiem dzimumstereotipiem audzina savu dēlu vai meitu – meitenei ir jāspēlējas ar lellēm, bet zēnam jāiemācās automašīnu marku nosaukumi – 3-4 gadi).
- 6) Jēdzienu mācīšanos (bērns saskarsmē ar daudzām specifiskām īpašībām iemācās jēdzienu “vidējs” – 3-5 gadi)
- 7) Likuma mācīšanos (bērns iemācās izmantot likumu, ka gāze sasilstot izplešas kā vispārēju principu – 4-6 gadi);
- 8) Problēmrisināšanu (manīta vai jauna likuma izveidošana iepriekš nepazīstamu problēmu risinājumam – 5-7 gadi). (Gudjons, 2007; 243).

Tādā veidā redzam, ka kognitīvā mācīšanās ir hierarhiska pāreja no vienkāršāko uz sarežģīto. Kognitīvā mācīšanās sākas jau no bērna dzīves pirmajiem mēnešiem un ilgst visu dzīvi. Iekavās norādītais bērnu vecums ir tikai orientējošs, kas saistīts ar attiecīgo periodu, kurā attiecīgā pakāpe bērniem kļūst pieejama. Lai varētu apgūt nākamo, sarežģītāko mācīšanās veidu, jāzina iepriekšējais, vienkāršākais. Skolotājs sakārto uzdevumus hierarhiskā secībā (izveido mācīšanas struktūru), sastāda konkrētus mācību plānus, vada bērnu izziņas procesu, veicina viņu interesi par iespējam pētīt apkārtējo pasauli un pašam sevi.

Apkopojot nodaļā izklāstīto, var secināt, ka pirmsskolas periodā notiek intensīva bērna attīstība, turklāt visi attīstības aspekti ir cieši savstarpēji saistīti. Vidējā pirmsskolas posmā bērns intensīvi attīstās fiziski, nostiprinās muskulatūra, kas ļauj veikt arvien sarežģītākas darbības, pilnveidojas maņu orgānu funkcijas, kā arī būtiski attīstās smadzenes, kas ļauj veikt arvien sarežģītākas operācijas apkārtējās pasaules izziņāšanā. Psihiskie procesi (uzmanība, uztvere, domāšana, atmiņa) attīstās no netiešās uz tiešo, bērns sāk vadīt savas emocijas, arī iztēli, kas ļauj iztēloties vēlamo darbības rezultātu.

1.2. Izziņas intereses jēdziens un attīstības priekšnoteikumi

Saskaņā ar Psiholoģijas vārdnīcu interese ir vērtības izjūta pret attiecīgu objektu (tie var būt cilvēki, dzīvnieki, sociālie notikumi, darbības u.tt.). No vienas puses, interesi izraisa objekti, kas pēc varbūtības var apmierināt jau esošās vajadzības, no otras puses, interese var liecināt par jaunas vajadzības veidošanās pirmo posmu (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 61). Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā dots termins tiek skaidrots kā „vajadzības, pieredzes un izvēles nosacīta aktīva attieksme pret darbībām, objektiem un parādībām. Interese var būt aktīva, mērķtiecīga un arī pasīva (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 71).

Interese par izziņas procesu veidojas agrā bērnībā. Tā pamatojas ziņkārībā, no kuras vēlāk var pāraugt zinātkārē. Tā stimulē bērnu uzzināt un izpētīt to, ko uzreiz nevar pamanīt. Tā piemēram, agrā bērnībā un jaunākajā pirmsskolas vecumā pārsteigumu bērns saņem ar sajūtām – rodas ziņkārība, emocionāls pacēlums, kas ir izziņā aktivitātes un darbības pamatā. Visi mazuļi tiecas uzzināt, piemēram, kāpēc grabulis grab vai zvans skan. Viņi purina pēta, atkal purina, sit pret zemi, baksta ar pirkstu. Lielākie jau cenšas izjaukt un apskatīt. Piemēram, 4-5 gadu vecumā bērnu interesē, kāpēc rotaļu lācītim, kad to kustina, vēderā kaut kas rūc, kāpēc lellei kustas acis. Lai to noskaidrotu, bērni daudzas lietas cenšas izjaukt un ielūkoties to iekšienē (Freibergera, 2007, 29).

Pakāpeniski izziņas aktivitāte kļūst patstāvīga un veidojas izziņās intereses un attieksmes. Tas notiek, ja skolotājs kopā ar bērnu pēta noskaidro - kāpēc un kā jādara, kas notiks, ja darīs citādi u.t.t. Izprastais atspoguļosies dažādās bērnu aktivitātēs.

Intereses radīšana ir viens no galvenajiem skolotāja uzdevumiem pirmsskolas vecuma bērnu audzināšanā, Visveiksmīgākā interese veidojas tādā mijiedarbībā, kurā bērns var sevi izteikt (piemēram, vizuālās mākslas darbības veidos) vai arī kaut ko sociāli vērtīgu sasniegt (piemēram, palīdzēt pieaugušajam, gūstot par to atbilstošu uzslavu, kas sagādā bērnam emocionālu gandarījumu) (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 62).

Jāatceras, ka visā pirmsskolas vecumā apkārtējās pasaules iepazīšana un izziņas interešu veidošanās notiek ar moto : „Iepazīstu un interesējos par to, ko redzu, sajūtu, ar ko varu darboties!” Tas nozīmē, ka bērnam jābūt pieejamiem reāliem objektiem, kuriem var tuvojies, kurus var aplūkot, izpētīt praktiskā darbībā. Bērns iepazīst un sāk apjēgt. tās norises, parādības un notikumus, kuru uztverē pats bijis nepastiprināts liecinieks vai aktīvs dalībnieks. Skolotājam tas nozīmē - vērst savu uzmanību un darbību uz lietu vidi grupā un tuvākajā apkārtnē, ekskursijām un vērojumiem, kā arī citiem notikumiem pirmsskolā un ārpus tās. (Freibergera, 2007; 30).

Izziņas interese tā vispirms ir bērna zinātkāre. Sākumā bērns izrāda ziņkārību, iepazīstot tuvāko apkārtējo pasauli (4 gadu vecums – tā saucamais “kāpēcīšu” periods). Vēlāk šī ziņkārība pārvēršas zinātkārē – tā ir nepieciešamība uzzināt kaut ko jaunu par savu apkārtni. A.Savenkovs apgalvo, ka “bērni sāk paši iegūt informāciju, galvenokārt pateicoties savai vajadzībai pēc pētnieciskās uzvedības jau ar pirmajiem savas dzīves mirkļiem” (Савеньков, 2002, 14.). No šāda viedokļa ir svarīga bērnu eksperimentālā un pētnieciski praktiskā darbība.

Ja pieaugušais liek dažāda veida šķēršļus bērna izziņas attīstībā, tad attiecīgi bērns pakāpeniski zaudē interesi, līdz ar to samazinās viņa aktivitāte.

Pareizi organizējot darbu, 4-5 gadus veciem bērniem izveidojas noturīgs paradums uzdot jautājumus un patstāvīgi meklēt uz tiem atbildes. Iniciatīva veikt eksperimentus šajā vecumā sāk parādīties bērniem pašiem. Šajā vecumā pieaug to uzdevumu loma, kur bērnam jāprognozē

rezultāts. Tie ir divu veidu uzdevumi - savu darbību rezultāta prognozēšana un objektu „uzvedības” prognozēšana. Protams, eksperimentēšana šajā vecumā ir nosacīta. Bērns var, piemēram, eksperimentēt ar dažādiem materiāliem, ko piedāvā skolotājs, mēģinot atveidot vēlamo tēlu.

Izziņas intereses attīstība ir tieši saistīta ar izziņas spējām. Tā ir attapība, apķērība, spēja ātri saprast un risināt problēmas, iedomāties un iztēloties, spēja mācīties no pieredzes (izmantojot iepriekšējo pieredzi) (Geidžs, Berliners, 1999, 48).

Strādājot pirmsskolā, tiek pieņemts, ka galvenā un gandrīz vai vienīgā bērnu motivācija ir viņu interese – kamēr bērnam ir interesanti, viņš darbojas. Tādējādi intereses attīstīšana ir ļoti svarīgs priekšnoteikums bērna darbības aktivizēšanā vispār.

Runājot par cilvēku motivāciju sistēmu, visbiežāk tiek minēta A.Maslova izveidotā vajadzību sistēma, kas ietekmē bērna iekšējās motivācijas veidošanos. Šīs sistēmas ietvaros izdalāmi pieci vajadzību līmeni:

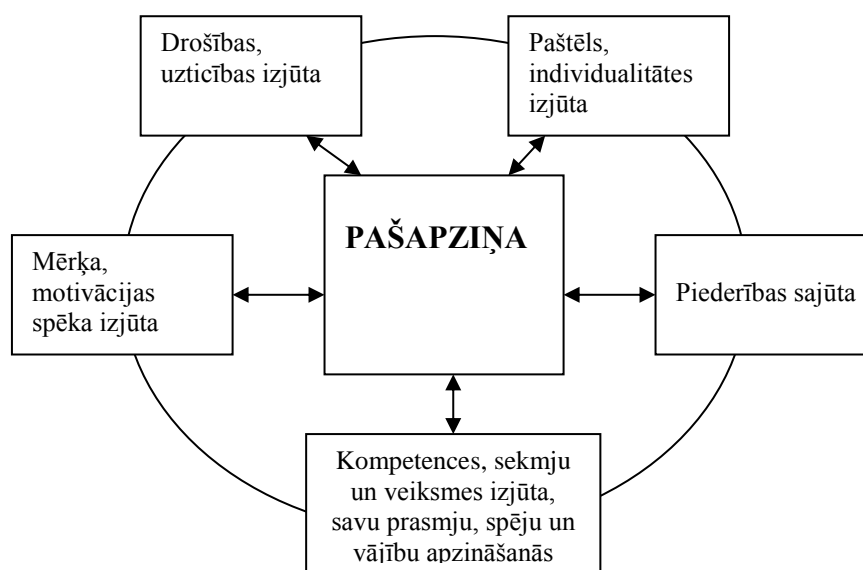
- 1) **Fizioloģiskās vajadzības** – tās ir pamatvajadzības katram cilvēkam. Ja bērns būs noguris, ja skolotājs pastāvīgi piedāvās vienveidīgus darbības veidus, tad bērna interese ātri pazudīs.
- 2) **Vajadzība pēc drošības** – ir svarīgi, lai bērns grupas telpā justos droši, lai bērnu starpā būtu izveidotas draudzīgas attiecības, valdītu pozitīva emocionālā gaisotne – tas viss tikai stimulēs bērnu.
- 3) **Sociālās vajadzības** – tā ir cilvēka vajadzība pēc draudzības, pēc komunikācijas. Te svarīgs moments – komunikācijai ir jābūt balstītai uz vienlīdzības pamatiem, respektīvi, skolotājs iesaistās darbībā nevis kā darbaudzinātājs, pamācītājs, bet gan kā līdzvērtīgs partneris.
- 4) **Vajadzības pēc atzīšanas** – šis līmenis ir cieši saistīts ar iepriekšējo. Cilvēkam ir būtiski, lai viņš tiktu atzīts, viņa labie darbi tiktu atzīti, uzteikti, viņš pats tiktu paslavēts. Ja bērns neizjūt patiesu ieinteresētību par sevi, viņš netiek apbalvots par panākumiem mācībās vai jebkurā citā jomā (balvai nebūt nav jābūt materiālai), tad bērna iekšējā vajadzība pēc atzīšanas netiek apmierināta. Līdz ar to tiek izslēgts viens no būtiskākajiem skolēnu motivatoriem.

Pēdējā laikā pedagoģiskajā un psiholoģiskajā literatūrā itin bieži sastopamies ar tādiem jēdzieniem kā bērna pašvērtējums, bērna pašapziņa. Tas nozīmē, ja bērns sevi vērtēs zemu, jutīsies sliktāks par citiem tad attiecīgi izpaliks arī viņa darba rezultāti. Tādēļ, lai skolotājs veicinātu bērna pašapziņas attīstību, viņam ir jāspēj izvēlēties tam piemērotas darba formas, kā arī jāpazīst savu audzēkni.

Pirmsskolas un sākumskolas vecumā pašapziņu galvenokārt veido:

- apkārtējo cilvēku attieksme pret bērnu (tai jābūt pozitīvai, taču objektīvai);
- bērna paša darbība (jebkura darbība ļauj bērnam apzināties savus spēkus, nepārptotam prieku un gandarījumu sagādā ne vien dalība organizētajās nodarbībās, bet arī iespēja redzēt savu darbu rezultātus, tai skaitā arī izjust atzinību no pieaugušo puses);
- piemērota mācību vide, kas veicina bērna darbības aktivitāti;
- pozitīvs emocionālais kontakts ar apkārtējiem (pedagogiem, vecākiem un citiem bērniem).

1.attēls. Pašapziņu veidojošie komponenti (Paupe, 2000, 19)

Tādējādi var apgalvot, ka izziņas intereses un aktivitātes attīstīšana notiek kompleksā pedagoģiskajā procesā, kas vērsts uz bērna personības vispusīgu attīstību.

Kā norāda I.Žogla, "Reālais pedagoģiskais process ir izšķiroši atkarīgs no tā, ko un kā piedāvā skolotājs, cik viņa pieredze un kvalifikācija ļauj profesionāli kompetenti un teorētiski pamatoti atrisināt skolēna potences brīvai sevis pilnveidošanai bagātinātā pedagoģiskā vidē, uzņemties augstāku grūtības pakāpi - cik lielā mērā viņa profesionalitāte stāv pāri ikdienas rutīnai" (Žogla, 2001).

Apkopojot nodaļā izklāstīto, var secināt, ka interese ir vērtības izjūta pret attiecīgo objektu; interese ir svarīgākais motivētājs pirmsskolas vecuma bērna darbībai un atbilstoši izziņas aktivitātei. Izziņas interese pirmsskolas periodā pamatā ir stimulējama trīs paņēmieniem – ar rotaļām, bērnu patstāvīgā eksperimentāli pētnieciskā darbībā un vizuālajā mākslā.

1.3. 4-5 gadus vecu bērnu raksturojums pētījuma kontekstā

Pirmsskolas periodā notiek pietiekami straujas kvalitatīvas izmaiņas gan fiziskajā, gan arī kognitīvajā un sociālajā attīstībā, turklāt ir jāuzsver, ka bērna kognitīvā attīstība ir cieši saistīta ar fizisko attīstību, tādēļ visi attīstības aspekti ir jāskata kopveselumā.

Fiziskā attīstība

Bērnā attīstās interese par sīkiem priekšmetiem, kas saistās ar pirkstu sīkās muskulatūras attīstību. Bērnu muskuļi šajā laikā ir labāk attīstīti nekā bērnu spēja tos kontrolēt. 4-5 gadu vecumā zēniem ir labāk attīstīti lielie muskuļi un viņi ir izturīgāki, bet meitenēm ir labāk attīstīta sīkā pirkstu muskulatūra un viņas ir mierīgākas un precīzākas. Sīkā pirkstu muskulatūra vēl tikai attīstās, tāpēc 4-5 gadu vecumā bērniem var būt grūtības griezt ar šķērēm, līmēt papīra apliecēšanas, precīzi nokrāsot malu, nepārkrāsojot pāri, uzvērt krelles, satvert zīmuli ar īkšķa un divu pirkstu palīdzību. Šīs darbības ir jāattīsta (Svence, 1999).

Sajūtas un uztvere

Darbojoties ar priekšmetiem, bērns mācās skatīties, aptaustīt, klausīties. Tādējādi, jo vecāks viņš kļūst un jo vairāk paplašinās viņa pieredze, jo mazāk pūļu viņš patērē priekšmetu uztverei, iepazīšanai un atšķiršanai, jo vieglāk veidojas arī priekšmeta sakari ar vārdu.

Pēc Ļ.Vigotska domām, galvenā funkcija agrīnajā bērnībā ir uztvere, bet atmiņa, uzmanība, domāšana ir noteikts uztveres akta moments (Выготский, 2001, 64).

Pirmsskolas periodā turpina veidoties "iekšējās uztveres shēmas", kad sensorā informācija tiek interpretēta subjektīvi asimilācijas un akomodācijas procesā (pēc Ž.Piažē). Latviešu psiholoģe G. Svence norāda, ka bērns uztveres tēlā redz tieši to, kas viņam ir būtisks: „Bērni mācās veidot lietu kopsakarības - pazīt lietas un situācijas pēc to būtiskajām pazīmēm. Jo vecāks bērns, jo labāk viņš spēj izdalīt uztveramā priekšmeta informatīvās pazīmes un abstrahēt tās no nebūtiskajām” (Svence, 1999, 80).

Pirmsskolas periodā strauji pilnveidojas bērna uztvere un uzkrājas sensorie priekšstati par krāsu un formu. G. Svence uzsver, ka redzes uztvere šajā periodā jāattīsta īpaši, pilnveidot krāsu uztveri: 4 gadu vecumā bērns nosaukt pamatkrāsas, 5 gadu vecumā – atšķir vienas krāsas nianses. 4-5 gadus veci bērni izrāda nepieciešamību tikt skaidrībā ar sastopamām formām. Bērni mēģina noteikt, kam ir līdzīgs priekšmets un ar ko tas atšķiras no bērna priekšstata par dažādām formām. Priekšmetiskošana, (kas ir raksturīga līdz aptuveni 3-4 gadu vecumam) tiek nomainīta ar salīdzināšanu (kvadrāts - "kā kabatiņa", "kā cepums", "kā vārtiņi"; ovāls - "kā oliņa", "kā balons", "kā gurķītis"; trīsstūris - "kā cepurīte" utt.) (Svence, 1999). Psiholoģe I.Lika piebilst, ka šajā vecumā pilnveidojas acumērs, kas atvieglo uztveres procesu – bērns bez tiešas savienošanas var noteikt dažādu objektu formas un lieluma atbilstību, kas ir būtiski zīmēšanas darbības attīstīšanā (Lika, 1999).

Kā apgalvo A. Leontjevs (Леонтьев, 1981) un L. Vengers (Венгер, 1986), 4-5 gadus veci bērni izpēta uztveramo priekšmetu izvērstā praktiskā darbībā (ar uztveres orgāna kustību pa priekšmetu), līdz ar bērna attīstību šī fiziskā darbība interiorizējas, t. i., sašaurinās un pārslēdzas intelektuālās, reducētās darbības plāksnē. Izpētot bērnam jauno priekšmetu, atklāj tajā tās pazīmes, kas viņam jau ir pazīstamas.

Zināmas īpatnības uztverē saistāmas ar zīmējumu, attēlu uztveri. Te jānorāda uz šādām īpatnībām:

- 1) mainās attieksme pret zīmējumu kā pret īstenības atspoguļojumu;
- 2) attīstās prasme pareizi sasaistīt zīmējumu ar īstenību, redzēt tieši to, kas tajā attēlots;
- 3) pilnveidojas prasme interpretēt zīmējumu, respektīvi, uztvert tā saturu (Lika, 2003, 23).

Pamatojoties uz iepriekš minēto var secināt ka tas attiecināms arī uz zīmēšanu.

Domāšana

Domāšanas attīstība bērniem notiek gan patstāvīgi, gan arī ar pieaugušo palīdzību, kuri bērnu audzina un māca. Balstoties uz bērnam piemītošo pieredzi, pieauguši nodod bērnam zināšanas, kuras viņš nevarētu apgūt patstāvīgi. 4-5 dzīvības gadu garumā bērni pakāpeniski iemācās risināt sākumā parastus, vēlāk arī sarežģītākus uzdevumus ar uzskatāmi - tēlainās domāšanas palīdzību. Kad bērnu iepazīstina ar vairākiem uzdevumu variantiem, viņš var risināt tā jaunu variantu, jau neizmantojot ārējās darbības.

I. Lika raksta, ka domāšanas ģenēze pirmsskolas periodā notiek divos virzienos:

1. attīstās tēlainās domāšanas formas - uzskatāmi darbīgā un uzskatāmi tēlainā domāšana;
2. attīstās domāšanas operācijas - analīze, sintēze, salīdzināšana, grupēšana, vispārināšana, konkretizēšana, sistematizēšana (Lika, 2003, 19).

Netiešās izzināšanas iespēja, sakarību un attiecību izdalīšana, no kurām atkarīgs uzdevuma risinājums parādās pateicoties tam, ka līdzekļi, kurus bērns izmanto uzskatāmi -tēlainā domāšanā, ļauj viņam attēlot tikai tās priekšmeta īpatnības, kuras ir būtiskas risinājumam, t.i. nodrošina abstrahēšanu un apkopošanu, nevis visas pēc kārtas. Par tādiem līdzekļiem kļūst uzskates modeļi (Венгер, Пилюгина, Венгер, 1988).

Dažādos savas darbības veidos - spēlē, zīmēšanā, konstruēšanā, veidošanā no plastilīna, aplicēšanās - pirmsskolas vecuma bērni attēlo apkārtējo pasauli. Viņi attēlo to neprecīzi, netieši, bet izvēloties un attēlojot tikai dažus, viņiem svarīgākos priekšmetu, rīcību un cilvēku attiecību īpatnības. Rezultātā bērni veido apkārtējās pasaules modeļus, kuri attēlo dažādus attiecību veidus starp priekšmetiem un parādībām, nevis to kopijas.

Tā sižeta lomu spēlē bērni modelē (attēlo) attiecības starp pieaugušiem cilvēkiem, zīmēšanā un konstruēšanā - attiecības starp priekšmetiem un priekšmetu daļām. No šī viedokļa

īpaši raksturīgi bērnu zīmējumi, kuri ārēji, kā mēs jau zinām, atgādina shēmu, t.i. vienu no uzskates modeļiem, kurus izmanto pieaugušie.

Mācot un vadot dažādus darbības veidus, pieaugušie nodod bērniem uzkrāto pieredzi par to, kā veidot uzskates modeļus apkārtējās pasaules attēlošanai.

Bērni sāk izmantot uzskatāmi tēlaino domāšanu. Tādejādi, vidējā pirmsskolas vecuma beigās bērni var jau apzināti izmantot uzskates modeļus atsevišķu priekšmetu un līdzīgu priekšmetu grupas raksturīgu īpašību apzīmēšanai (Григорьева, 2000).

Atmiņa

Atmiņa bērniem šajā vecumā ir netieša. Bērns iegaumē tādus priekšmetus, notikumus, vārdus, kam viņš piegriezis vērību, kas uz viņu atstāja iespaidu, bija interesanti, savukārt apzināti bērnam kaut ko iegaumēt ir grūti, šīs prasmes attīstās, vairāk tuvojoties trīs gadu sliekšnim. Dominē īslaicīgā atmiņa. Tai pat laikā šajā vecumā pietiekami labi attīstīta ir tā saucamā sensorā atmiņa – redzes, dzirdes sensoro pēdu īslaicīga saglabāšana, kas pieejama turpmākai kognitīvai apstrādei (Галанов, 2002). Pateicoties tai, bērns pakāpeniski uzkrāj priekšstatus par apkārtējo pasauli. Turklāt šis fakts ietekmē arī bērna vizuālās darbības attīstību – bērns nostiprina savus priekšstatus par apkārtējo pasauli praktiskā darbībā, attēlojot savus uzkrātos priekšstatus zīmējumos.

Uzmanība

Bērna uzmanība vēl joprojām nav noturīga, bērna uzmanību parasti piesaista spilgti priekšmeti, kustīgas lietas, skaļi trokšņi, respektīvi, pietiekami spēcīgi sensorie stimuli. Uzmanībā izpaužas personības psihiskais stāvoklis, līdz ar to uzmanības apjomu, pārslēgšanos, koncentrāciju lielā mērā nosaka cilvēka temperamenta iezīmes un virzība (Svence, 1999).

4-5 gadus veci bērni uzmanību spēj koncentrēt apmēram 6-8 sekundes, tomēr uzmanība ir individuāli nosacīta: tā ir atkarīga no CNS darbības īpatnībām, no fiziskā un emocionāla stāvokļa. Uzmanība ir saistīta ar gribas kvalitāti, ar paškontroles prasmēm un iemaņām socializācijas procesā (Венгер, Пилюгина, Венгер, 1988).

Netīšo (primāro) uzmanību piesaista spilgts, negaidīts, spēcīgs, jauns kairinātājs un ir raksturīga maziem - agrīnā vecuma bērniem. Bērns nespēj sadalīt uzmanību starp diviem priekšmetiem vai darbībām. Pēctīšā (sekundārā netīšā) uzmanības veida attīstīšanai jāizmanto bērnu izziņas intereses. Šo uzmanību saista pats priekšmets - nevis ar savu spilgtumu, bet ar saturu, kas atbilst bērna interesēm. Piemēram, kad bērni klausās interesantu pasaku un ir aizņemti saistošā nodarbībā, viņos izpaužas sekundārā netīšā uzmanība. Lika aicina izmantot metodes, kas atbilst bērnu interesēm un pēc satura ir viņiem piemērotas. Ieteicams izmantot arī nepieciešamos uzskates līdzekļus, dabas parādības un daiļliteratūras darbus (Lika, 2003, 48).

Tīšā uzmanība tiek virzīta ar gribas piepūli, apzinoties nepieciešamību būt uzmanīgam. Šī uzmanība ir nepieciešama, veicot neinteresantu, garlaicīgu darbu, uzdevumu, kura jēga bērnam pašam nav saprotama, bet viņš to izpilda, pakļaujoties citu cilvēku prasībām. 4-6 gadu vecumā būtiski palielinās uzmanības apjoms, mainās uzmanības noturība kā spēja saglabāt koncentrēšanos uz objektu. Viens no uzmanības noturības rādītājiem ir koncentrēšanās saglabāšanas ilgums. Uzmanības sadalīšana liecina par to, ka bērns var virzīt un koncentrēt uzmanību uz vairākiem priekšmetiem vienlaicīgi. Uzmanības pārslēgšana nozīmē to, ka bērns ir spējīgs pārnest uzmanības virzību un koncentrāciju no viena objekta uz citu, no viena darbības veida uz citu (Lika, 2003,3).

„Pirmsskolas vecuma bērnu uzmanības īpašību un veidu attīstība ir atkarīga :

- no materiāla nozīmības,
- no emocionalitātes,
- no intereses,
- no darbošanās rakstura, kuru veic bērns.” (Lika, 2003, 4).

Iztēle

Ļ.Vigotskis uzskata, ka iztēle ir ļoti būtisks bērna psihiskās attīstības elements. Tai ir nozīme abstraktās domāšanas sagatavošanā Iztēle palīdz iztēloties tās objekta pazīmes, kas tajā brīdī nav redzamas. Ļ. Vigotskis ir pierādījis, ka bērna iztēle attīstās pakāpeniski, līdz ar iegūto personisko pieredzi (Выготский, 2001).

Agrīnajā pirmsskolas vecumā bērna iztēle vēl ir maz attīstīta, pasīva, netīša un tā rodas bez apzināti izvirzīta mērķa. Vēlāk, ap 4 gadiem iztēles attīstība notiek vairākos virzienos:

1. Palielinās priekšmetu - aizvietotāju skaits.
2. Pilnveidojas reproduktīvā jeb atveidotājiztēle. Tā ir objekta tēla konstruēšana atbilstoši šī objekta aprakstam, vērojumam, atdarinājumam.
3. Attīstās radošā iztēle, kad bērns patstāvīgi rada jaunus tēlus - zīmējumu, dziesmiņu, dzejoli, kustību, rotaļas sižetu, pasaku u.tml. Radošās iztēles procesā bērns rada tēlus pēc paša iniciatīvas un ieinteresētības.
4. Bērna iztēles darbība kļūst apzināta un mērķtiecīga. Bērns sāk veidot tēlus atbilstoši paša izvirzītajam mērķim un noteiktām prasībām pēc iepriekš sastādīta plāna (Lika, 2003, 24).

G. Svence atzīmē, ka ar iztēli saistās arī zīmējumi un interesanti, ka sākumā bērns zīmē nevis to, ko redz, bet to, ko zina, ko domā asociatīvi. G. Svence secināja, ka visvairāk bērni zīmē 4-5 gadu vecumā, apmēram 2000 zīmējumu gadā un piecu gadu vecumā zīmējumos parādās princeses un spēkavīri. Tie bieži ir saistīti ar dzimumidentifikāciju. Zēni un meitenes izsaka savus ideālus simbolu veidā. Bērni lietas zīmē tajās krāsās, kuras atbilst viņu emocionālajam noskaņojumam, attieksmēm (Svence, 1999).

Runa

Runas attīstībā 4-5 gadu vecumā ir novērojamas kvantitatīvas un kvalitatīvas pārmaiņas – bērna vārdu krājums ir pietiekams, lai viņš spētu uzturēt sarunu par sadzīviskām tēmām, pilnveidojas runas izpratne. Bērni runā lieto visas vārdu šķiras vārdus, ievēro elementāros gramatikas likumus (vārdu saskaņošana dzimtē, skaitlī, locījumā). Šajā vecumā bērns parasti ir ļoti runīgs, uzdod daudz jautājumus, interesējoties par praktiski visu, tai skaitā arī par runu – parādās vārdu jaunrade (Эльконин, 2008).

Piektajā dzīves gadā bērni saprot pasakas vai īsa stāsta sižetu, ja tas nav sarežģīts. Vidējā pirmsskolas vecuma bērns var spilgti iztēloties cilvēkus, viņu darbības, pārdzīvojumus, par kuriem runāts stāstā, ja, protams, bērnam šis stāsts ir saprotams un tēli pazīstami. L.Slavina uzskata, ka dzirdamā stāsta izpratne ātri progresē, atklājot četrus līdz septiņus gadus vecam bērnam bagātu avotu, no kura gūt jaunas zināšanas par cilvēku dzīvi un dabas parādībām (Славина, 2002).

Klausoties citu cilvēku runu, stāstus un pasakas, 4-6 gadus vecs bērns sāk interesēties ne tikai par to saturu, bet viņa uzmanību piesaista arī forma, kurā šis sacerējums izteikts. Ātri palielinās bērna vārdu krājums, tas bagātinās. G. Svence apgalvo, ka pirmsskolas vecumā strauji pieaug vārdu krājums - no 300 līdz 4000 vārdiem, tiek intensīvi apgūtas runas gramatiskās formas un jauni, abstrakti jēdzieni (Svence, 1999). Šajā vecuma bērns runā izmanto daudz darbības vārdu, vietniekvārdu un savienotājevārdu, bet īpašības vārdu lietojums vēl joprojām atpaliek.

L. Slavina uzskata, ja pedagogs uzdod bērniem jautājumus priekšmetu, parādību īpašībām („Kāds ir koks?” jūra?) un pats, sarunājoties ar bērniem, nosauc priekšmetu īpašības, tad četrus līdz sešus gadus veci bērni savos stāstos sāk bieži lietot dažādus īpašības vārdus (Славина, 2002). Līdz ar to, šādu jautājumu uzdošana arī veiksmīgi stimulē bērnu radošās darbības attīstību, tai skaitā zīmēšanu.

Rotaļu darbība

Visā pirmsskolas periodā rotaļa ir bērna vadošais darbības veids. Bērnam ir svarīga aktīva darbība, svarīgi par visu pašam pārliecināties, izpētīt, noteikt utt. (Freiberģa, 2007). Bērna rotaļās parādās mērķtiecīgums. Četrus gadus vecs bērns nevis vairs vienkārši velk līnijas, bet cenšas uzzīmēt kaut ko konkrētu, cenšas nevis lēkāt, bet pārlēkt aukliņai vai grāvītim, nevis vilkt kravas mašīnu, bet pārvadāt ar to ķieģelišus (Dzintere D., Pučure I. // Es gribu iet skolā).

Gribas un motīvu sfēra.

Pirmsskolas vecumā attīstās mērķtiecīgums, kas nozīmē, ka bērns iemācās pielikt piepūli, lai sasniegtu vēlamu mērķi, ir gatavs savā rotaļu darbībā pārvarēt grūtības ar gribu. Pārkārtojas arī motīvu sfēra. Arvien svarīgāki kļūst sabiedriski nozīmīgi motīvi – bērnam ir būtiski rīkoties

„pareizi” saskaņā ar apgūtajiem morāles pamatprincipiem, izdarīt kaut ko labu, par ko apkārtējie (bērnam tuvi cilvēki) priecātos. Starp bērnu darbības motīviem dominē izziņas, rotaļu un sacensības motīvs (Svence, 1999).

Emocionālā attīstība

Emocionalitāte – indivīda emocionālās īpašības, kas raksturo kā emocionālā procesa kvantitatīvo pusi (emociju intensitāte, ilgums), tā arī kvalitāti. Emocijas ietver sevī empātiju, izturību, labilitāti, dominējošo emociju un garastāvokļa raksturu utt. Emocijas ietekmē cilvēka uzvedību, dzīvības norises un darba spējas, palielina vai samazina viņa aktivitāti. Kaislīga aizrautība zinātnē, mākslā, jebkurā darbā, mīlestība – tas viss palīdz pārvarēt šķēršļus. Turpretī rūpes, bailes, kauns bažas, grūtības lielāko tiesu iedarbojas nomācoši, pavājina organisma dzīvības norises, mazina enerģiju, un tas šķir mūs no iecerētā mērķa. Šīs emocijas sauc par astēniskajām, to ietekmē cilvēks kļūst inerts, tiecas uz bezdarbību. Pēdējā laikā psiholoģijā akcentē pozitīvo emociju lomu darba un mācību procesā. Ir noskaidrots, ka visi izziņas procesi noris sekmīgāk, ja tos pavada noteikts emocionāls pārdzīvojums. Sevišķi spilgti tas atklājas atmiņas procesā. Informāciju, ko pavada emocionāla attieksme, labāk iegaumējam, ilgāk saglabājam un vieglāk atceramies (Peah, 2003, 5). Un tomēr viennozīmīgi vērtēt emocijas nedrīkst.

Tuvojoties 5 gadu vecumam, bērns ieiet emocionāli līdzsvarotākā un stabilākā fāzē. Viņa nemitīgās prasības vairs nav tik kategoriskas, turklāt bērnam vairs nav raksturīgas krasas emocionālā noskaņojuma svārstības, kādas bija novērojamas iepriekšējos periodos, kad bērns varēja dusmoties, pēc brīža jau smieties, tad sākt raudāt. Bērns mācās apvaldīt savas emocijas atbilstoši sociālajām normām, piemēram, bērns var piespiest sevi neraudāt, citiem redzot, tomēr šī spēja joprojām ir ierobežota. Ir vērojams pastiprināts jūtīgums pret aizrādījumiem un kritiku. Nostiprinās pašapziņa, pašvērtējums, turklāt arī te liela nozīme ir apkārtējo attieksmei pret bērnu (Svence, 1999).

Kā norāda D.Lieģeniece, pirmsskolas bērnus tomēr raksturo „ārkārtīga emocionalitāte, spēja emocionāli uztvert apkārtējo pasauli, ja tiek nodrošināta „barība” jutekļiem ” (Lieģeniece, 1999, 4) Par šādu „barību” kļūst starppersonu saskarsme, ar kuras starpniecību bērns iepazīst apkārtējo pasauli, sociālās mijiedarbības, apgūst noteiktas rotaļu formas. Bērns iepazīstot pasauli, iegūst jaunas emocijas un viņā veidojas attieksmes pret lietām, notikumiem, cilvēkiem. Taču ja nav jaunu iespaidu, bērnam nerodas tik bagātīgs emociju diapazons, cik gribētos.

G.Svence ir norādījusi, bērna mācīšanas un audzināšanas procesa attīstība ir atkarīga arī no bērna emocijām un jūtām. Svarīgi, kā bērns izturas pret sevi, pret pieaugušajiem un vienaudžiem, kā bērns pārdzīvo savas veiksmes un neveiksmes. Pirmsskolas vecumā bērniem ir emocionāli neapvaldītāks raksturs nekā periodā pirms un pēc tā. Pirmsskolas vecumā bērniem ir

raksturīgas ambivalentas domu un jūtu izpausmes – bērni vienlaikus var dusmoties un būt līdzjūtīgi, zaudēt paškontroli un palīdzēt kādam. Bērns var izjust vainas apziņu un meklēt sev attaisnojumu. Šajā vecumā bieži veidojas konflikts starp „Es gribu” un „Tā vajag”. Šo konfliktu saista ar emocionālo decentralizāciju, kad arvien pieaugošā bērna socializācijas pakāpe spiež atteikties no dabiskā egoisma un biežāk rēķināties ar citiem. Tāpēc psiholoģijā runā arī par problemātisku uzvedību, kas saistīta ar „grūti audzināmo bērnu” tēmu un agresijas tēmu (Svence, 1999, 89).

Apkopojot nodaļā izklāstīto, var secināt, ka pirmsskolas periodā notiek intensīva bērna attīstība, turklāt visi attīstības aspekti ir cieši savstarpēji saistīti. Vidējā pirmsskolas posmā bērns intensīvi attīstās fiziski, nostiprinās muskulatūra, kas ļauj veikt arvien sarežģītākas darbības, pilnveidojas maņu orgānu funkcijas, kā arī būtiski attīstās smadzenes, kas ļauj veikt arvien sarežģītākas operācijas apkārtējās pasaules izzināšanā. Psihiskie procesi (uzmanība, uztvere, domāšana, atmiņa) attīstās no netiešās uz tiešo, bērns sāk vadīt savas emocijas, arī iztēli, kas ļauj iztēloties vēlamo darbības rezultātu.

1.4. Zīmēšana kā vizuālās mākslas darbības veids pirmsskolas pedagogiskajā procesā

Vizuālā māksla – ar redzi uztverams vizuālās mākslas darbu kopums (Hibnere, Grasmane, 1998, 187). Kā norādījusi V.Hibnere, vizuāli radošā tēlotājdarbība ir bērna mākslinieciskās audzināšanas, viņa personības efektīvas attīstības faktors. Bērna personības patstāvīgā individuālā darba variantu veiksmīgas izvēles galvenie nosacījumi, kas manāmi kāpina radošās darbības aktivitātes un kvalitātes līmeni, ir šādi psiholoģiskie komponenti:

- pirmsskolas vecuma bērnu stihiska tieksme un spontāni radusies iekšēja aktivitāte;
- pirmsskolas audzēkņu centība, noturīgas aktivitātes līmenis un paradums sistemātiski patstāvīgi darboties, praktiskā vajadzība vai pat sociāla nepieciešamība (piem., kādu apsveikt) atbilstoši savam noskaņojumam un patreizējam psihiskajam stāvoklim, darbības pozitīva motivācija, radošās darbības vērtības apzināšanās, vērtībievirze, vērtīborientācija; radošās darbības, pieredze, personības īpašības – intereses, spējas, talants un temperaments;
- daudzveidīgs un bagāts materiāli tehniskais nodrošinājums (visos gadalaikos lietojama darba telpa, darba vieta un nepieciešamie materiāli), vēlēšanās, tieksme un iespēja ar to iepazīties, bērna izziņas intereses izmēģināt jaunus darbības paņēmienus;

- pedagoģiskā ievirze – psiholoģiskā un praktiskā sagatavotība (varēšana), sagatavotības līmenis (zināšanas, prasmes), pozitīvas attiecības ar partneriem un pedagogu (Hibnere, Grasmāne, 1998, 193)

Iepazīšanās ar vizuālo mākslu uzskatāma par izziņas darbību. Tas var būt patstāvīgs indivīda darbības veids, kā arī var būt ievirzes komponents radošai mākslinieciskai darbībai apkārtējās pasaules iepazīšanas procesā. Personības attīstība notiek atsevišķu psihes komponentu attīstības līmeņos. To manāmi sekmē ikviena radoša darbība.

Vizuālā māksla palīdz:

- attīstīt indivīda orientāciju uz zināšanām un prasmēm kā vērtībām;
- veicināt kognitīvo attīstību, līdz ar to arī visus izziņas procesus;
- attīstīt vispārcilvēciskās īpašības, tai skaitā tikumiskās īpašības;
- sekmē vispusīgu personības attīstību (Miķelsone, 1994).

Līdz ar to vēlētos uzsvērt, ka vizuālā māksla un konkrēti - zīmēšana ietekmē visus bērna personības aspektus, un tieši:

Fiziskajā jomā attīsta:

- taustes sajūtu, darbojoties ar dažādas faktūras materiāliem;
- vizuālo izšķirtspēju, darbojoties ar dažādas krāsas materiāliem;
- acu un roku koordināciju, kustību precizitāti, rodoties nepieciešamībai precīzi savienot atsevišķas detaļas;
- pirkstu smalko muskulatūru darbojoties ar līmes otiņu.

Sociālajā jomā veicina:

- patstāvību un mērķtiecību, tiecoties pabeigt līdz galam iesākto darbu;
- spēju strādāt ar citiem, sadarboties, radot kopdarbus vai sadarbojoties ar līdzās esošajiem bērniem.

Emocionālajā jomā nodrošina:

- bērna pašvērtējuma, personīgā Es attīstību;
- iespēju izteikt jūtas;
- gandarījumu par radīto mākslas darbu.

Intelektuālajā jomā:

- palīdz apgūt cēloņsakarības;
- attīstīta novērošanas spējas, atveidojot darbā no atsevišķām detaļām vienotus objektus, ko var novērot reālajā dabā, piemēram, veidojot dzīvnieku, kur ir jāsavieno rumpis, galva, kājas un aste;
- veicina domāšanas attīstību – attīstās izpratne par veselumu un daļu;
- sekmē uzmanības noturību;

- nostiprina priekšstatus par krāsu, formu, lielumu, attīsta telpiskos priekšstatus, tai skaitā izpratni par lapas izvietojumu (vertikāli vai horizontāli), pušu attiecību;
- māca sakārtot, plānot, noteikt secību.

Radošajā jomā:

- attīstīta iztēli, radošumu;
- attīsta netradicionālu domāšanu (Barnes, 1996).

Vizuālās mākslas nodarbībās bērniem ir nepieciešamas daudzas prasmes:

- 1) **vispārējās:** būt uzmanīgam, koncentrēties, klausīties ar izpratni pedagoga skaidrojumos, uztvert attēlus u.c.;
- 2) **speciālas:** prasme patstāvīgi iztēloties savu radošā darba ieceri, izvēlēties tai piemērotus izteiksmes līdzekļus un materiālus.

Pirmsskolā vizuālās mākslas darbība aptver dažādus darbības veidus, tai skaitā:

Veidošana. Galvenie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi veidošanā ir forma, lielums, proporcijas, virsmas īpatnības. Krāsa nepieder pie tipiskiem veidošanas izteiksmes līdzekļiem. Ja veidošanā izmanto vienkrāsainu materiālu, bērniem ir vieglāk uztvert veidošanas specifiku. Daudzkrāsains, raibs materiāls darba procesā izkļiedē bērna uzmanību, viņš slikti attēlo priekšmeta proporcijas, izveidotie krāsainie darbi bieži vien ir bezgaumīgi. Turpretim, ja bērns strādā ar vienkrāsainu materiālu, viņš uzmanību galvenokārt pievērš figūras īpatnībām. Līdz ar to bērna veidojumi ir mākslinieciski kvalitatīvāki (Hibnere, 1997, 51).

Aplicēšana. Aplicēšanas darbos skolotājam dažādos veidos stimulējama bērna domāšana, radošums un patstāvība-piemēram, bērns uzzīmē pats savu zīmējumu, kuru izgriez vai izliek ar papīra gabaliņu mozaīku, izvēlas dažādus materiālus

Zīmēšana. Tā ir tēlotājdarbība, kurā bērns pilnveido novērošanas spējas, estētisko uztveri un estētiskās emocijas, attīsta gaumi, mākslinieciskās spējas un prasmi patstāvīgi radīt skaistumu, izmantojot pieejamos līdzekļus. Bērni ar noteiktiem zīmēšanas instrumentiem (zīmuļi, krītiņi, otas, pirksti) attēlo ieceri plāknē (Komarova, 1982, 5)

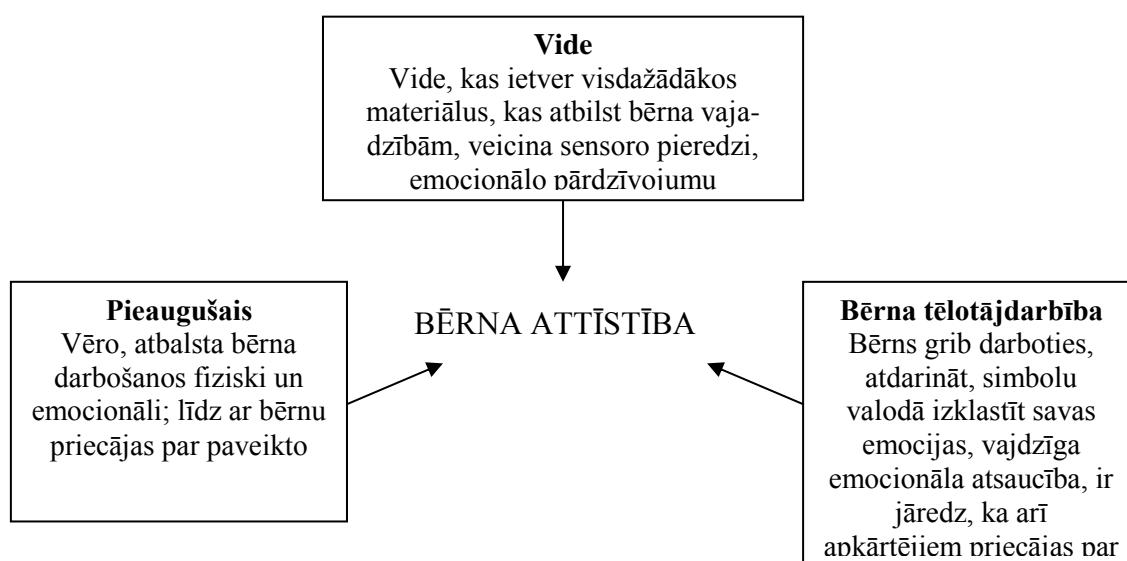
Tēlotājdarbības apgūšanas gaitā un sadarbībā ar cilvēkiem (pedagogiem, citiem pieaugušiem cilvēkiem, vienaudžiem) bērns apgūst ne tikai darbošanās veidus, bet arī normas, noteikumus, vērtības, motīvus, attiecības, kuras ir šajā sabiedrībā. Tāpēc darbības apgūšana balstās uz šo sfēru un lielākā mērā ietekmē sistēmas motīvu veidošanu, bērna personības dzīvības procesa norises hierarhijas motīvus kopumā.

Organizējot bērniem vizuālās mākslas nodarbības, vispirms svarīgi ir veidot darbības motīvus.

Jaunākajā pirmsskolas vecumā, kad bērns vairāk orientēts uz priekšmetu pasauli, dominējošie būs motīvi, kas saistīti ar interesi par materiālu, darbība ar to. Pedagogam svarīgi

izcēlt to kā speciālu uzdevumu bērnu mērķtiecīgai apmācībai. To aptuvenais formulējums: izsaukt, uzturēt interesi par materiālu un darbības paņēmieniem ar to; stimulēt izpētes darbības; uzturēt bērnam prieku par sasniegumiem, stimulēt tēlu vīzijas, „atklājumu” alkas. Vēlāk, ap 4 gadiem konkrētāk veidojas motīvs, kas pēc rakstura tuvs spēļu motīvam, bērnam ir iekšēja nepieciešamība parādīt un vēlreiz kaut ko „pārdzīvot”, turklāt rodas arī „noderības” motīvs. Ar tēlotājdarbību ir cieši saistīta arī bērna pieredzes, prasmju veidošanās pirmsskolas vecumā, noteikti tas saistās ar dziļu emocionālu pārdzīvojumu, tas sagādā prieku, veicina bērna saskarsmes prasmes. Nepārprotami ikkatrs bērns, pabeidzis savu darbu, izjūt prieku un gandarījumu par savu veikumu un šajā priekā viņam ir vajadzība dalīties ar citiem – ar pieaugušajiem (vecākiem un pedagogiem), ar vienaudžiem. Ja pieaugušie pret bērna darbu izturas vienaldzīgi, tad bērnos var zust vēlme turpināt darboties, turpināt kontaktēties ar apkārtējiem, un rezultātā tas vienkārši var novest pie regresa nevis pie attīstības.

Pirmsskolas vecumā bērna tēlotājdarbību būtiski ietekmē pieaugušais, vide un paša bērna personība. To var attēlot shematiski (sk. 2. attēlu).

2. attēls. *Bērna vajadzības, atklāsmes, pārdzīvojuma un pieredzes veidošanās* (Kīrse, 2000, 73.)

Lai uzsāktu vizuālās mākslas nodarbības pirmsskolā, ir jāievēro vairāki psiholoģiskie un pedagoģiskie priekšnoteikumi:

1. Psiholoģiskie nosacījumi:

- pozitīvi iekšējie psihiskie stāvokļi, attieksme, vērtību orientācija, motivācija darboties, paradumi;
- izziņas darbība, pieredze, emocionālais stāvoklis;

- bērna psihes attīstības, praktiskās sagatavotības (varēšanas) līmenis un mērķtiecība, tieksme būt aktīvam;
- vēlēšanās apmierināt savas vajadzības;
- griba, intereses, spējas pilnveidot zināšanas un prasmes;
- izvēles brīvība;
- Es apzināšanas: “es gribu” un “es varu”.

2. Galvenie pedagoģiskie nosacījumi:

- pedagoģiskā ievirze uz bērna aktivitāti – pozitīvie ierosinājumi,
- pozitīvs psiholoģiskais klimats vidē, kurā bērns darbojas.

Vizuālās mākslas nodarbībās pedagoģisko mērķu sasniegšanai pirmsskolā izmantojams daudzveidīgs metožu kopums. Uzskatams par lietderīgu nedaudz tuvāk raksturot dotās metodes.

Izvēlētām metodēm jāatbilst:

- kopējiem mērķiem un mācību uzdevumiem;
- darbības veida specifikai, kurā notiks bērnu mācība un attīstība;
- vecumu posmu kopējas un individuālās bērnu īpatnības (Сакулина, 1971, 98)

Tēlotājdarbības apguvei izmanto metodes, kuras iespējams klasificēt pēc zināšanu avota: uzskatāmās, vārdiskās, rotaļu. Pirmsskolnieku mācību darbībā vadošās ir uzskatāmās metodes. Starp uzskatāmajām metodēm un paņēmieniem izceļ – novērojumi, priekšmeta aplūkošana (izpēte), paraugu, attēla apskate, attēlošanas paņēmieni un darbības veidu paraugs.

E. Fļerina (Флерина, 1986) un N. Sakuļina (Сакулина, Комарова, 1982) novērošanu definē kā reālās pasaules, priekšmeta vai parādības mērķtiecīgu uztveri dabiskā vidē. Dotās metodes vērtība ir tajā, ka novērošanas procesā formējas bērna priekšstats par notēlojamo priekšmetu, parādību. Novērošanas procesā veidojas spilgts, „dzīvs” apkārtējās pasaules priekšstats. Izmantojot šo metodi, veidojas viena no svarīgākajām personības īpašībām – novērošanas spēja, kas dotā pētījuma kontekstā ir ļoti būtiska izziņas procesu attīstības sekmēšanai. Tieši novērošanas spējas ļauj cilvēkam patstāvīgi iegūt jaunas zināšanas, dod pamatu spriešanas spējām, secinājumiem.

Vizuālajā darbībā, kuras pamata ir sensorā uztvere, novērošana – viena no galvenajām darbībām. Pirmsskolas vecumā viens no pamatuzdevumiem ir veidot priekšstatu par attēlojamo priekšmetu, kurš turpmāk veido pamatu visu citu mācību metožu un paņēmieni izmantošanai.

Pedagogam ir jo svarīgi ne tikai izskaidrot bērnam dažādas dabas norises, iepazīstināt ar dažādiem putniem un dzīvniekiem, bet arī ļaut bērnam pašam visu izpētīt un sajūst. Tieši pētnieciskajā darbā attīstās bērnu izziņas interese, vēlme pētīt vēl un atspoguļot izpētīto savos vizuālās mākslas darbos.

Novērošanai izvirzāmās prasības:

1. *Mērķtiecīga novērošana* ir objekta satura un īpatnību uztvere, kas būs turpmāk attēlojamā pamatā un ļaus uzskatāmi paust māksliniecisko tēlu kā tēlotājdarbības rezultātu. Piemēram, zīmēšanā bērni novēro dzīvnieku, izpēta to no visām pusēm, tad sāk zīmēt (no sākuma galva, pēc tam ķermenis, aste, kājas)
2. *Uztvere emocionalitāte*. Daudzi pedagogi cenšas attīstīt bērnu izziņas, intelekta sfēru, apejot jūtu sfēru. Tā rodas formālisms mācību darbībā un saskarsmē. Zināšanas, kas nav saistītas ar jūtām, nemudina uz aktīvu darbību, sevis izpausmi tēlotājdarbībā.
3. *Jēgas uztvere novērošanā*. Tēlotājdarbība prasa savdabīgu priekšmetu, parādību uztveri, prasmi izcelt un uztvert tās īpašības (formu, krāsu, proporcijas u.t.), kuras jāattēlo. Šo pazīmju izcelšanai jābūt apjēgtai, ne mehāniskai. Bērnam jāizprot daudzas redzamas parādības. Piemēram, kāpēc zaķim pakaļējās kājas garākas un stiprākas par priekšējām? Priekšmetu ārējās pazīmes jāizprot pēc iekšējā satura, jārod saikne starp ārējām pazīmēm un iekšējo stāvokli, kādu faktoru ietekmi. Šāds izziņas process ir īpaši dziļš, jūtas vairāk apdomātas, parādās vispārināta izpratne par parādību, kas ļauj bērnam labāk orientēties, uztverot līdzīgas vai kontrasta parādības.
4. *Bērnu aktivitāte*. Novērošanā nepieciešams nodrošināt visdažādākās bērnu aktivitātes: emocionālo, domāšanas, valodas, kustību. Realizējot šos nosacījumus, novērošanas process būs efektīvs.
5. *Novērojumu atkārtošana*. Īpaši svarīga daudzveidīgu, izteiksmīgu tēlu radīšanai. Atkārtotu novērojumu laikā bērni var redzēt vienu un to pašu priekšmetu dažādos, mainīgos apstākļos, tādējādi gūstot iespēju tos dažādi raksturot (piemēram: zieds atvēries, aizvēries).
6. *Vecumposmam atbilstošas bērnu iespējas*. To nepieciešams ievērot izvēloties novērojumu laikā veidojamo priekšstatu apjomu. Šī prasība realizējas novērojumu organizēšanas saturā un metodikā (Флерина, 1986).

Priekšmeta aplūkošanas (izpētes) metode. Tā tika izstrādāta ar pirmsskolas vecuma bērnu sensorās audzināšanas problēmām. Sensorās audzināšanas mērķis – rosināt bērnus apkārtējās pasaules racionālu izziņas veidu, kurā izmanto maņas, un kuru gaitā tiek apgūti sensorie etaloni – forma, krāsa, lielums. Vidējā pirmsskolas vecumā turpinās nostiprināties priekšstati par krāsu, formu un lielumu, bērni mācās apvienot dažādas formas priekšmetus, veidojas un nostiprinās izpratne par konkrētām objektu īpašībām un to savienojamību.

Priekšmeta izpētei raksturīgi šādi secīgi posmi:

- Pirmais posms – viengabalaina, emocionāla priekšmeta uztvere caur kādu izteiksmīgu pazīmi. Priekšmeta uztverei nepieciešama emocionalitāte un ieinteresētība. Nepieciešams izraisīt interesi, izbrīnu, sajūsmu un ziņkāri par priekšmeta izziņu. Tas veicina rosinošu noskaņojumu un vēlmi veidot atbilstošu priekšmetu;
- Otrais posms – priekšmeta analītiskā uztvere, respektīvi, attēlojamā priekšmeta daļu, īpašību un pazīmju secīga izcelšana. Spēja uztvert analītiski raksturīga 4-6 gadus veciem bērniem. N. Sakuļina uzsver: „Veidošanā, zīmēšanā, aplicēšanā daļas attēlotas pakāpeniski viena aiz otras. Tāds attēlošanas veids raksturīgs bērniem 5-6 gadu vecumā” (Саккулина, 1971, 112).
- Trešais posms veido viengabalainu emocionālu priekšmeta uztveri, it kā apvienojot izveido attēla viengabalainu tēlu. Ļoti svarīgi, lai bērni saprastu analīzes nozīmi izpētē. Pedagoģs analizējot izmanto dažādus uztveres veidus: dzirdes, redzes, taustes.

Strādājot ar pirmsskolas vecuma bērniem ārkārtīgi svarīgs ir paraugs. *Paraugs* – tas, uz ko bērniem nepieciešams tiekties izpildot dažāda veida uzdevumus nodarbībās. Metodiskajā literatūrā pieņemta par paraugu uzskatīt darbu, kuru veidojis pedagogs, rotaļlietas, mazu formu skulptūras, pat gleznas (Григорьева, 2000, 169).

Demonstrējums – viens no svarīgākajiem pirmsskolnieku mācību darbības paņēmieniem. Atkarībā no attēlošanas veida izšķir: pilnu demonstrējumu un daļēju. Demonstrējums var būt kopējs un individuāls. Individuāls demonstrējums var notikt pedagoga un bērna kopdarbībā. Demonstrējumu izmanto iepazīstinot ar jauniem darba tehnikas paņēmieniem. Parasti šāds paņemiens tiek izmantots jaunākajās grupās, bet vecāko grupu mācībās biežāk tiek rādīts daļējs attēls – tās daļas attēls, kuru bērns vēl nemāk attēlot. Demonstrējuma izmantošanai pirmajā un turpmākajās nodarbībās ir būtiskas atšķirības. (Григорьева, 2000, 170).

I.J. Lerneris ir piedāvājis vispārējo didaktisko (atbilstošu jebkuram saturam) mācību metožu sistēmu, kura nodrošina ne tikai zināšanu, prasmju, apguvi, bet arī izziņas spēju attīstību, radošās potences, emocijas, intereses. Šīs metodes klasificētas pēc izziņas darbības rakstura, kuras pamata ir audzēkņu patstāvības un radošas aktivitātes pakāpenība. Kā ļoti nozīmīgu I.Lerners atzīmējis informatīvi – receptīvo metodi. Tā virzīta uz uztveres organizāciju un nodrošināšanu, jaunās gatavās informācijas izpratni (Лернер, 1981, 98).

Reproduktīvā metode virzīta uz zināšanu nostiprināšanu, apvienošanu, padziļināšanu, to darbības veidu apguvi, kuru būtība un modelis jau zināms. Pedagogs atlasa un konstruē uzdevumus, bet bērns izpilda un vingrina zināšanu pielietošanas paņēmienus, darbības veidus. Organizējot reproduktīvi – variatīvās izziņas darbību, veidojas vispārinātas zināšanas, darbības veidi un tātad arī iespēja izmantot to operatīvi dažādos apstākļos.

Heiristiskā metode virzīta uz operacionālo vai datu vienotības apguvi, radošās darbības īpašībām un procedūrām. Pedagoģs iekļauj audzēkņus ne visa uzdevuma, bet atsevišķu tā elementu (piemēram, pedagoģs nesauc faktus – secinājumus izdara audzēkņi) meklējumos. Heiristiskā vai daļēju meklējumu metode ir priekšnoteikums izziņas darbībā, izvētoties patstāvīgu risinājumu integrētos uzdevumos. Heiristiskā vai daļēju meklējumu metode ir priekšnoteikums izziņas darbībā, izvētoties patstāvīgu risinājumu integrētos uzdevumos.

Iepriekš minētās metodes, to secīgs komplekss savienojums pedagoģiskajā procesā ir orientēts uz izziņas darbības organizāciju (Лернер, 1981).

Katrai metodei piemīt sava specifika, kas var būt atkarīga gan no vizuālās mākslas nodarbības rakstura un mērķa, gan arī no bērnu vecuma.

Apkopojot nodaļā izklāstīto, var secināt, ka vizuālās mākslas nodarbības sekmē gan bērna fizisko, gan arī psihisko attīstību, jo īpaši emocionālo sfēru, kā arī uztveri, domāšanu, iztēli, atmiņu u. tt. Šī iemesla dēļ vizuālās mākslas nodarbības izmantojamas pirmsskolas vecuma bērnu personības vispusīgas attīstības sekmēšanai, tai skaitā izziņas intereses attīstīšanai. Par galveno motīvu agrīnā pirmsskolas vecumā kalpo darbošanās prieks (process), pakāpeniski kļūst arvien svarīgāks apkārtējo novērtējums un pašas darbošanās rezultāts. Vizuālās mākslas nodarbībās pedagoģisko mērķu sasniegšanai pirmsskolā izmantojams daudzveidīgs metožu kopums. Galvenokārt izdalāmas uzskatāmās metodes, tādas kā novērojumi, priekšmeta aplūkošana (izpēte), paraugu, attēla apskate, attēlošanas paņēmienu un darbības veidu paraugs (gatavs paraugs un demonstrēšana).

1.5. Zīmēšanas nodarbību organizācijas specifika

Zīmējums ir attēls, kas iegūts zīmējot uz jebkuras virsmas ar mitru vai sausu priekšmetu. Zīmējums ir viens no grafikas veidiem, kuru izteiksmes līdzekļi ir gaismēnas, līnija, toņi un pustoņi, gaišie un tumšie laukumi. (<https://lv.wikipedia.org/wiki/Z%C4%ABm%C4%93jums>)

Zīmēšanas darbos skolotājam dažādos veidos stimulējama bērna domāšana, radošums un patstāvība-piemēram, bērns uzzīmē pats savu zīmējumu, izvēloties atbildošas krāsas, formas. Zīmēšanas nodarbībās labi var ietvert arī matemātikas elementus (figūras, skaits), kas sekmē domāšanas attīstību, pozitīvi ietekmējot visus izziņas procesus. Dažādie zīmēšana lietotie paņēmienu vispusīgi attīsta pirkstu muskulatūru. (Frīdenberga B. (2003, 104)

Lai bērni apgūtu zīmēšanu vajag pirmkārt: pareizās rokas kustības īpašības, dažāds rokas kustību temps, dažāda amplitūda, virzienu daudzpusība (horizontāls, vertikāls slīps) un pagriezieni, kā arī dažāds rokas pie spiediena spēks, kustību precizitāte. (Hibnere V. (1998, 198)

Pirmsskolas bērnu zīmējumu saturs un zīmējumu iedalījums pēc satura:

1. Zīmējums pēc objekta iepriekšēja novērojuma un atmiņas
2. Zīmējums vērojot objektu tuvplānā
3. Radošās iztēles zīmējums
4. Rotājošie darbi

Bērnu zīmēšanas darbības vingrinājumi mācību procesā:

Daudzveidīgu zīmēšanas darbības tehniku un vienlaicīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu apguve nodrošina bērnu darbu izpildījuma kvalitātes pieaugumu un sekmē radošas darbības attīstību. (Komarova T. 1982, 128)

Skolotājam ir jānovērtē bērnu sagatavotības līmenis. Ja bērnu pirkstu muskulatūra ir attīstīta nepietiekami, tad sākotnēji var piedāvāt jau gatavos zīmējumus kurus vajag izkrāsot, vēlāk bērns jau pats mācās zīmēt līnijas un tad savienot tos zīmējumā. Nedrīkst bērnam piedāvāt uzdevumu, kas viņam nav sasniedzams. Šo iemeslu dēļ sākumā nepieciešams rūpīgi izvērtēt katra bērna prasmes un iespējas. Vērojot bērnu darbu, skolotājs atklāj bērna intereses un sagatavotības līmeni, nosakot konkrētās iemaņas un prasmes, kā arī gatavību patstāvīgam darbam. (Hibnere V., Grasmane L. 2000, 205)

Saskaņā ar pirmsskolas izglītības programmu, zīmēšanas nodarbībās risināmi uzdevumi, kas saistīti gan ar pirkstu muskulatūras attīstību (pareizs satvēriens), gan ar kustību precizitāti (rūpīgi uzzīmēt precīzo formu , līniju.), gan uz izziņas intereses attīstīšanu (pētīt konkrētos zīmēšanas veidus, kombinēt dažādas krāsas). Tā kā visi uzdevumi risināmi secīgi, tad skolotājam ir jāorientējas gan uzdevumos, kas īstenojami darbā ar jaunākā pirmsskolas vecuma bērniem, gan arī uzdevumos, kas attiecināmi uz dotajā pētījumā analizējamo vecumu.

Zīmēšana ir viens no pieejamākajiem un arī saistošākajiem bērnu tēlotājdarbības veidiem, tomēr bieži vien zīmēšanas darbības attīstību kavē nepietiekami attīstītās tehniskās prasmes un bērna ne pārliecinātība par saviem spēkiem.

Nepietiekami attīstītas tehniskās prasmes bremsē bērna izziņas procesus, nomāc aktivitāti, pazemina darbības rezultātu kvalitāti. Kad bērns ir labi apguvis zīmēšanas paņēmienus, viņa uzmanība tiek vairāk pievērsta formai, lielumam, krāsu kombinācijām, kas noved pie jauniem, oriģināliem rezultātiem, stimulē bērna izziņas interesi – bērns tiecas pētīt, iepazīt apkārtējās pasaules objektus un tos attēlos savos darbus, iepazīstas ar jaunām sarežģītākām jauktajām tehnikām. Piemēram

1. Zīmējums ar krītiņiem, pārklāj ar akvareļu krāsām
2. Monotipija: uz pamata uzliek no kartona izgrieztu figūru, pārklāj visu ar krāsu, uzliek virsū baltu lapu un piespiež, izveidojās nospiedums

3. Spiedogu izmantošana (švammes, kartupeļa gabaliņš, dažādas formiņas) iemērcam krāsā un uz baltas lapas liekam spiedogus, majai jumtiņus, puķēm lapiņas)
4. Krāsas šļakstīšana – vecu zobu birsti iemērcēt nedaudz krāsa, un virs lapas ar labas rokas pirkstu pavelk pa sariem.
5. Mitrāis zīmējums uz slapjās lapas zīmē ar smalku otiņu ar akvareļu krasām
6. Zīmēšana ar pirkstiem
7. Augu zīmogi- ziedi, lapiņās izkaltēti un nospiesti starp avīzēm. Uzliek ziedlapiņu vai koka lapiņu uz pamata, noziež ar krāsu un ar nokrāsoto pusi noliek uz sagatavotas lapas, un ar citu lapiņu nospiež nokrāsoto lapiņu
8. Kolāža- skolotāja piedāvā bērniem jebkādu tēmu un prasa uzzīmēt zīmējumu saistīto ar tēmu, tad izgriezt un visai grupai salīmēt darbiņus uz vienās lielas lapas veidojot lielu kolāžu Савченко Любовь Николаевна (2016)

Zīmēšanas nodarbībās bērni iepazītas ar dažādu materiālu īpašībām (svieces, papīrs, spiedogi u.tt.), mācās izšķirt ģeometriskās formas, krāsas, noteikt attiecības starp objektiem, orientēties lapā, izvietojot objektus telpā, apvienot atsevišķas daļas veselumā, tiek attīstīts acumērs, kā arī tiek attīstīta runa: bērni iepazīstas ar jēdzieniem, kas apzīmē virzienu, papīra izvietojumu (pa labi, pa kreisi, augšā, lejā, stūrī, lapa vertikāli, horizontāli u.tt.). Visas šīs zināšanas bērni var izmantot savā praktiskajā darbībā, tai skaitā pētnieciskajā darbībā, paplašinot priekšstatus par apkārtējo pasauli (Богатеева, 2013).

Liela nozīme zīmēšanā ir krāsu izvēle, jo krāsa ietekmē bērnu emocionāli, aizrauj viņu, tādēļ ir nepieciešams mērķtiecīgi attīstīt krāsas izjūtu, rosinot orientēties apkārtējās pasaules krāsās. Skolotājam ir pastāvīgi jāskaidro, kādēļ nepieciešams izvēlēties to vai citu krāsu, rosinot novērot apkārtējo dabu. Izmantojot šādu paņēmieni, var teikt ka veiksmīgi tiek stimulēta bērna izziņas interese.

Tālāk, balstoties uz V.Hibneri, I.Novikovu, Z.Bogatejevu un O.Kaščavcevu, ir apkopoti galvenie pieturpunkti, kas ir jāizvēro, organizējot zīmēšanas nodarbības vidējā pirmsskolas vecuma bērniem izziņas intereses sekmēšanai.

Priekšmetiskā vide. Bērnam pirms zīmēšanas ir jābūt iespējai novērot objektu, kuru bērns zīmēs. Tas var būt pedagoga paraugs, ilustrācija, rotaļlieta vai reāls objekts, piemēram, zieds.

Ir svarīgi, lai būtu pieejami daudzveidīgi materiāli. Iepazīstināšana ar daudzveidīgiem materiāliem un dažādam zīmēšanas tehnikām paplašina bērna redzesloku un bagātina viņa estētisko pieredzi, tādēļ nebūtu pareizi izmantot tikai „tradicionālo tehniku” – bērns var zīmēt ar dažādiem priekšmetiem, uz dažāda materiāla izvēloties tās krāsas kuras viņam patīk.

Materiāli. Lai arī visbiežāk tiek izmantotas guaša krāsas, zīmuļi un balts papīrs, tomēr tas nemaz nav vienīgais. Plaši ir izmantojami dabas materiāli – augļi, dārzeņi, koku lapas, nospiesti ziedi, sveces un daudz kas cits. Pamatojoties uz iepriekš minēto var teikt jo daudzveidīgāki būs pieejamie materiāli, jo vairāk izziņas interese tiks stimulēta. Var izmantot dažāda veida papīru, piemēram, parastās baltās lapas, krāsainas lapas, kartonu un daudz kas cits.

Zīmēšanas nodarbības organizācijas vispārējais plāns:

- 1) sagatavošanās: bērni apspriež tēmu, pēta objektu;
- 2) ievaddaļa: bērni konkrēti sagatavojas zīmēšanai, izvēlas un iepazīstas ar materiālu. Tāpat bērnus var rosināt iepriekš savākt dabas materiālus, piemēram, skujuas, koku lapas, kuras pēc tam tiek izmantotas zīmēšanā;
- 3) pamatdaļa: tiek veidota pati zīmēšana;
- 4) noslēgums: darbi tiek izvērtēti (pamatā tikai pozitīvs vērtējums, kas stimulē tālākai darbībai), veidota izstāde (Валитова, 1997, 160)

Konkrēti norādījumi par darbu izpildi ir ārkārtīgi svarīgi. Pedagoģa rosinātiem, bērniem ir aktīvi jāiesaistās. Iepriekš minētās metodes, to secīgs komplekss savienojums pedagoģiskajā procesā ir orientēts uz izziņas darbības organizāciju (Лернер, 1981).

Ir ļoti svarīgi, lai visas nodarbības daļas būtu savā starpā saistītas. Bērnam pašam ir jānovēro objekts, jātiecas maksimāli radoši pieiet uzdevumiem. Tas veicināt domāšanas, līdz ar to visu izziņas procesu attīstību.

Апкоpojot nodaļā rakstīto, var secināt, ka zīmēšana ir viens no bērniem pieejamākiem un saistošākajiem vizuālās mākslas veidiem. Ar tā palīdzību tiek attīstītas daudzas prasmes un iemaņas, veicināta bērna personības attīstība kopveselumā. Izziņas intereses veicināšanai svarīgi, lai bērns varētu izpētīt zīmējamo objektu un konkrēto materiālu ar kuru viņš zīmēs, bērnam tiktu piedāvāta iespēja izvēlēties dažādas tehnoloģijas un materiālus.

2. Izziņas intereses sekmēšana 4-5 gadus veciem bērniem zīmēšanas nodarbībās izpēte.

2.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums

Praktiskā pētījuma veikšanai tika izstrādāts šāds plāns:

1. Izvēlēties pētījuma metodes;
2. Izvēlēties pētījuma bāzi – bērnu grupu, nosakot bērnu atlasē kritērijus;
3. Izstrādāt kritērijus bērnu izziņas intereses attīstības izvērtēšanai
4. Veikt bērnu novērošanu, nosakot izziņas intereses attīstības līmeni pēc iepriekš izstrādātiem kritērijiem
5. Izstrādāt zīmēšanas nodarbību kompleksu, izvēloties daudzveidīgus darba paņēmienus un materiālus, ar mērķi sekmēt izziņas intereses attīstību;
6. Pēc nodarbību kompleksa veikt atkārtotu pētījumu par bērnu izziņas intereses attīstību;
7. Apkopot pētījuma rezultātus un izdarīt secinājumus.

Pētījuma veikšanai tika izmantota pētniecības metode – **pedagoģiskā novērošana**.

Novērošana ir jāsaprot kā pētāmo parādību speciāli organizēta uztvere. Pedagoģiskajos novērojumos pēc daudzu īpatnību un apstākļu analīzes pētnieks cenšas saskatīt bērnu attīstības tendences, viņa zināšanu, prasmju, iemaņu un attieksmju līmeņus, savlaicīgi pamanīt nelabvēlīgus attīstības simptomus. Vērojumu uzdevums ir palīdzēt regulēt audzināšanas un izglītošanas darbu. Novērošana ir cieši saistīta ar pedagoga spējām koncentrēt uzmanību, atmiņu, uztveres plašumu un domāšanu, kā arī speciālu zināšanu apguvi.

Praksē šo metodi izmanto visbiežāk, jo tā ļauj spriest par bērnu visdažādākajās situācijās – patstāvīgā darbā, dažādās problēmu situācijās. Bērnu izzinošā, noteicošā vieta ir reāliem ikdienas vērojumiem. Tie liecina par savākto faktu objektivitāti, pareizu vērtējumu par bērnu, jo darbība norit dabiskos apstākļos.

Bērnu novērošanas organizēšanā ir jāizpilda šādi nosacījumi:

- Vērojumu nosaka novērojamais objekts un uzdevumi, kas savukārt nosaka vērojumu saturu un tehniku.
- Atbilstoši izvirzītajam mērķim un uzdevumiem pedagogam ir jāpārdomā bērnu novērošanas programma, nodrošinot tās sistemātiskumu un plānveidīgumu (Špona, Čehlova, 2004).

Tādēļ ir jāorientējas novērošanas metožu dalījumā:

- Vadoties no izvirzītā mērķa var būt vispārējie un mērķtiecīgie novērojumi. Pirmajā gadījumā tiek fiksēts viss, otrajā- tiek reģistrēti tikai tie faktori, kas attiecas uz pētāmo apjomu.
- Pēc ilguma novērojumi mēdz būt īslaicīgi un ilglaicīgi. Īslaicīgi parasti saistīti ar konkrētām situācijām.

Novērošanu var veikt patstāvīgi noteiktā laika periodā, neietekmējot notikumu gaitu, bet var arī radīt konkrētas pedagoģiskās situācijas, kas ļautu atklāt pētāmos faktorus. Situācijas ļauj izziņāt bērna uzvedības noturīgumu izpētes sākumā, tās gaitā un darba noslēgumā, ļauj iedziļināties katra bērna individuālās uzvedības īpatnībās. Ikdienas darbā pedagoģi var izmantot dabīgas situācijas, kas rodas pedagoģiskajā procesā (Ievads pētniecībā, 2011).

Dotā pētījuma ietvaros tika vēroti bērni dažādās nodarbībās, kā arī brīvā laikā, nosakot bērnu izziņas aktivitāti, prasmi pētīt objektus un noteikt vienkāršākās likumsakarības. Īpaša uzmanība tika pievērsta tieši zīmēšanas nodarbībām. Visi novērojumi tika fiksēti saskaņā ar izstrādātiem kritērijiem. Tie uzskatāmi atspoguļoti 1. tabulā.

Atbilstoši tabulā ielautajiem pieciem kritērijiem visi bērni tika novērtēti ballēs, maksimālais baļļu skaits, ko bērns varēja iegūt – 15 balles.

Pēc izziņas intereses izvērtēšanas pētījuma sākumā tika veikta pedagoģiskā darbība ar mērķi ietekmēt bērnu izziņas attīstību, par pamata metodi izmantojot zīmēšanas nodarbības.

2.2. Pētāmās bērnu grupas raksturojums

Pētījums tika organizēts Rīgas 225 pirmsskolas izglītības iestādē, vidējā pirmsskolas grupā laika posmā no 2017. gada septembra līdz 2017. gada novembrim. Pētījumā piedalījās 14 bērni, tai skaitā 7 meitenes un 7 zēni. Pētījumam tika atlasīti bērni no kopējās grupas pēc vecuma un dzimuma principa, nodrošinot, ka pētāmajā grupā ir vienāds zēnu un meiteņu skaits, kā arī bērnu vecums ir aptuveni vienāds (no 4 gadi, 0 mēneši līdz 4 gadi, 4 mēneši uz pētījuma sākumu).

Septembra pirmās divas nedēļas bērni tika novēroti dažādos darbības veidos, tai skaitā arī pirmajās zīmēšanas nodarbībās, viņu aktivitāte tika fiksēta gan ballēs, gan arī rakstiski. Lai sniegtu plašāku ieskatu par pētījumā iesaistītajiem bērniem, 1. Tabulā. Līdz ar to ir sniegti šo bērnu raksturojumi, atsevišķi raksturojot bērnu izziņas darbību (pamatā patstāvīgā pētnieciskā darbība, domāšanas īpatnības) un zīmēšanas darbību (prasmi pareizi turēt otiņu, zīmuli, darboties ar atsevišķiem materiāliem). Tabulā, tāpat kā turpmāk darbā minētie bērnu vārdi ir mainīti.

1. tabula. Pētījumā iesaistīto bērnu raksturojums

Bērns	Izziņas darbības raksturojums	Zīmēšanas nodarbībā bērna raksturojums
Marija	Interesējas par visu apkārt notiekošo, uzdod jautājumus, tomēr interese ir virspusēja, pajautā, sadzird atbildi bet neiegaumē.	Patīk spilgti materiāli, cenšas izvēlēties spilgtas krāsas neatkarīgi no zīmēšanas objekta.
Alīna	Piesaista spilgti objekti, skolotāja rosina pētīt, taču interese ātri zūd	Cenšas sekot skolotāja demonstrējumam, izvēloties tos pašus materiālus. Atdarina.
Olga	Uzdod daudz jautājumu, taču ne vienmēr sagaida atbildi, īslaicīgi pievērš uzmanību objektiem, uz kuriem norāda skolotājs	Ir samērā vienaldzīga pret jauniem materiāliem, parādotes grūtībām, bieži vēlas pamest iesākto
Vera	Zinātkāra, interesējas par visu, pēta ziedus, lapas, patstāvīgi tās salīdzina, ne vienmēr ir aktīva.	Rūpīgi iepazīstas ar jauniem materiāliem, taču neizprot iespēju izmantot dažādas tehnikas. Darba izpildes gaitā lūdz skolotājas palīdzību
Viktorija	Interesējas par atsevišķām lietām (lelles, rotaļlietas), nav apguvusi atsevišķu objektu apsekošanas paņēmienus, nav intereses par apkārtni	Grūtības sagādā zīmēšana ar krāsam, bieži atsakās zīmēt ar otiņu nevarot to paņemt pareizi. Darbā var kļūt pavirša.
Irina	Veselumā interesējas par visu, cenšas uzzināt vairāk un vairāk. Aktīva, labāk skraidīs ar pušiem nekā spēlēs ar lellēm.	Ir grūtības uzzīmēt uz lapas atsevišķas detaļas, līnijas, grūtības orientēties plaknē. Ja tiek piedāvāti jauni materiāli, ilgi tos pēta
Ilona	Ir aktīva, zinātkāra, uzdod daudz jautājumus, taču nenoturīga uzmanība, tādēļ ļoti ātri novēršas	Pavirši strādā ar otu, cenšas izpildīt tāpat kā skolotāja demonstrējumā, var pamest darbu nepabeigtu
Artjoms	Pēta tikai atsevišķas lietas, kas interesē, uzmanība nenoturīga, bieži ir paviršs	Grūti orientēties plaknē, uzzīmēt atsevišķas detaļas, strādājot ar otu vairāk spēlējas, izsmērē krāsas pa visu lapu.

Bērns	Izziņas darbības raksturojums	zīmēšanas darbības raksturojums
Aleksejs	Uzdod daudz jautājumus, pēc skolotāja ierosmes izrāda interesi par novērošanu, taču ātri kļūst neuzmanīgs	Cenšas maksimāli ātri visu pabeigt, tādēļ darbs parasti sanāk neakurāts.
Maksims	Ir ļoti pavisšs, neuzmanīgs, jautājumus neuzdod, bieži pamet iesākto darbu nepabeigtu	Tiecas sekot skolotāja paraugam, ja rodas grūtības, var vispār kategoriski atteikties turpināt darbu
Oļegs	Labi saskata atsevišķas daļas objektā (koki, skudra, mašīna un tml.) taču ir zināmas grūtības, kad vajag koncentrēties visa uzmanība pēkšņi pazūd	Ir nelielas grūtības orientēties plaknē, uzzīmēt atsevišķas detaļas. Ir ļoti rūpīgs, tādēļ pie darba strādā ilgstoši, bet tikai tad ja tēma patīk un garastāvoklis labs
Boriss	Uzdod jautājumus, izrāda interesi par dažādiem apkārtējās pasaules priekšmetiem, tiecas salīdzināt priekšmetus savā starpā	Ar interesi zīmē, taču ir pavisšs, strādājot ar otu var aizdomāties un sākt zīmēt ar citu galu.
Igors	Ļoti aktīvs, ātrs, viegli aizraujas ar jaunām lietām, taču tikpat ātri zaudē interesi par objektiem, pievēršas citam	Cenšas paveikt visu maksimāli ātri, sacenšas ar Andreju, neievēro kompozīciju, zīmē tur kur grib
Kirils	Aktīvs ir nepietiekami noturīga uzmanība, pavirši var pastāstīt par to kas interese, bet dziļākus secinājumus izdarīt nespēj.	Saprot kur un ko vajag zīmēt, ko darīt, bet aizmirsās un var sajaukt krāsas vai uzzīmēt ne tur kur vajag.

Kā izriet no tabulā sniegtajiem datiem, grupā ir bērni ar dažādu sagatavotības līmeni, ko nosaka gan bērna temperamenta īpatnības, gan arī fiziskās sagatavotības līmenis. Tā, piemēram, Ilona ir ļoti zinātkāra, taču ātri nogurst, nav radusi darboties pie galda, grūtības sagādā strādājot ar otu. Šo iemeslu dēļ nereti pamet darbu, saskaroties ar pirmajām grūtībām. Tāpat arī Maksims, saskaroties ar kādām grūtībām, var kategoriski atteikties darboties tālāk, kas saistīts ar nepietiekami attīstītu gribas sfēru. Darbā ar šiem bērniem ir jāpiedomā pie iespējamām metodēm, kas sekmētu mērķtiecības attīstību. Turpretī Igors ir ļoti straujš pēc dabas, viņš tiecas visu pabeigt pēc iespējas ātrāk, bieži neuzklausā skolotāju, bet sāk uzreiz darboties. Bieži rodas sajūta, ka zēns nespēj uztvert verbāli sniegtus paskaidrojumus, kamēr pats nesāk darboties. Līdzīgi arī Aleksejs ir ļoti straujš zēns un tiecas strādāt pēc iespējas ātrāk, tādēļ darbs nereti sanāk neakurāts. Tas attiecināms ne tikai uz zīmēšanas darbību, bet uz jebkuru citu darbību pirmsskolas audzināšanas procesā. Šiem bērniem lietderīgi ir vairāk piedāvāt fiziskas aktivitātes.

Novērojot, ka labākus rezultātus iespējams gūt, ja šiem bērniem darba process tiek sadalīts 2 daļās, starpā piedāvājot kādu kustību rotaļu, kas ļautu bērniem „izlādēties”.

Borisam, Vikai un Olgai ir nepietiekami attīstīta pirkstu sīkā muskulatūra, bērniem ir ļoti grūti darboties ar otiņu, zīmuļiem un sīkām detaļām. Darbā ar šiem bērniem ļoti būtiski ir piedāvāt dažādus vingrojumus, kas būtu vērsti uz pirkstu muskulatūras attīstīšanu.

Attiecībā par izziņas interesi, tad var izdalīt divas bērnu grupas – viena daļa bērnu šķietami ļoti aktīvi interesējas par visu, uzdod jautājumus, padalās ar saviem novērojumiem, taču interese par kādu objektu ir ļoti nenoturīga, pastāvošās likumsakarības un kopsakarības saskatīt nespēj (Marija, Olga, Vera, Ilona, Aleksejs, Artjoms, Igors). Darbā ar šiem bērniem svarīgi piedāvāt vingrinājumus, kas veicinātu uzmanības attīstību, bērniem ir jā māca apsekot objekts.

Otra daļa bērnu sāk izprast cēloņsakarības, spēj saskatīt atsevišķas daļas veselumā, tomēr bieži vien neprot savas zināšanas pielietot kādās citās darbības jomās, tai skaitā zīmēšanā (Kirils, Boriss, Oļegs, Ira, Vika, Vera).

Tādējādi var noteikt galvenās problēmas, kas pastāv dotajā grupā:

- 1) bērniem izziņas interese sāk attīstīties, taču lielai daļai bērnu ir nenoturīga uzmanība, kas kavē tālāko izziņas procesu;
- 2) bērni neprot pielieto uzkrātās zināšanās no citām darbības jomām;
- 3) bērni ir pavirši, kas bieži saistīts ar nepietiekami attīstītām tehniskajām iemaņām;
- 4) daļa bērnu ir ļoti kustīgi un strauji, kas apgrūtina bērna spēju nosēdēt mierīgi un paveikt līdz galam iesākto zīmējumu.

Tālākajā gaitā bērni tika izvērtēti pēc izstrādātiem 5 kritērijiem, katru kritēriju vērtējot 3 ballu sistēmā. Tādējādi nosacīti bērns varēja maksimāli tikt novērtēts ar 15 ballēm, minimāli ar 5 ballēm. Izvērtējums ballēs nepieciešams, lai iegūtu iespēju salīdzināt bērnu sākuma un beigu stāvokli kvantitatīvos rādītājos. Izstrādātie kritēriji uzskatāmi atspoguļoti 2. tabulā.

2. tabula. Izziņas intereses izvērtēšanas kritēriji

Kritēriji	Rādītāji		
	Zems līmenis (1 balle)	Vidējs līmenis (2 balles)	Augsts līmenis (3 balles)
1. Interese par apsekojamo objektu	Neizrāda interesi par objektu	Skolotāja rosināts apseko, izpēta objektu, aptausta to	Patstāvīgi pēta, novēro objektu, izrāda emocionālo atsaucību
2. Atsevišķu detaļu un to savstarpējo attieksmju noteikšana zīmējumā	Neizprot saikni starp atsevišķām detaļām zīmējumā	Saprot vienkāršas saiknes, sarežģītākas kompozīcijas rada grūtības	Spēj saskatīt saiknes, spēj izdomāt sarežģītas kompozīcijas, savienojot tās zīmējumā
3. Interese par zīmēšanas Materiālu	Par materiālu neizrāda interesi	Skolotāja rosināts izpēta materiālu	Pēta zīmēšanas materiālu, izvēlas vispiemērotāko
4. Interese par zīmēšanas Paņēmienu	Mehāniski atkārtoto darbības	Skolotāja rosināts izvēlas paņēmienu no skolotājas piedāvātiem variantiem	Patstāvīgi izvēlas zīmēšanas paņēmienu, gatavs eksperimentēt
5. Darba pabeigšana	Bieži pamet darbu nepabeigtu, ātri zaudē interesi	Skolotāja rosina pabeigt darbu, tikai tad pabeidz	Darbu pabeidz pilnīgi patstāvīgi, lepnīgi izrāda

Tālākajā gaitā sniegts visu bērnu izvērtējums ballēs pēc izstrādātajiem kritērijiem (sk. 3. tabulu).

3. tabula. Pētāmās bērnu grupas izziņas intereses vērtējums pētījuma sākumā

Bērns	Interese par objektu	Atsevišķu daļu attiecība	Interese par zīmēšanas materiālu	Interese par zīmēšanas paņēmienu	Darba pabeigšana	KOPĀ
Marija	2	2	2	1	2	9
Alina	2	2	2	1	2	9
Olga	2	2	1	1	2	8

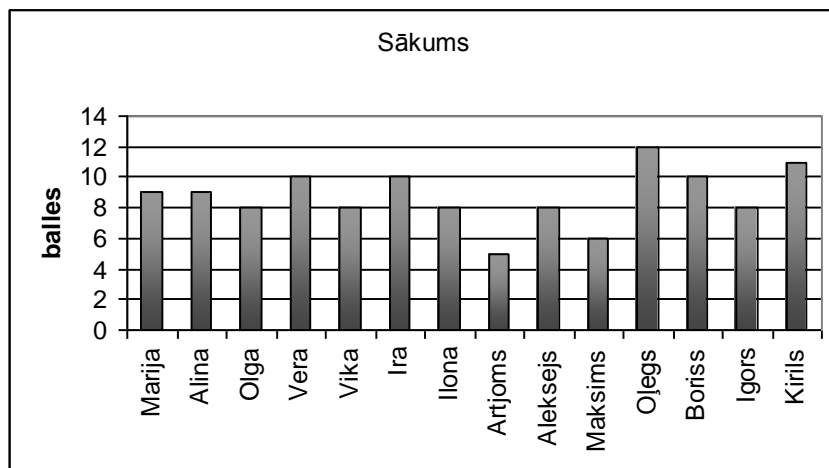
Bērns	Interese par objektu	Atsevišķu daļu attiecība	Interese par zīmēšanas materiālu	Interese par zīmēšanas paņēmieni	Darba pabeigšana	KOPĀ
Vera	3	2	2	1	2	10
Vika	2	2	1	1	2	8
Ira	2	2	3	1	2	10
Ilona	2	2	2	1	1	8
Artjoms	1	1	1	1	1	5
Aleksejs	2	2	1	1	2	8
Maksims	2	1	1	1	1	6
Oļegs	3	2	2	2	3	12
Boriss	3	2	2	1	2	10
Igors	2	2	1	1	2	8
Kirils	2	3	2	2	2	11

Kā redzams pēc tabulā sniegtajiem datiem, neviens no bērniem nav sasniedzis augstāko iespējamo punktu skaitu (15 balles – pa trim ballēm katrā kritērijā). Galvenais „klupšanas akmens” ir interese par paņēmieni – bērni neprot izvēlēties citu tehniku, darba veidošanas paņēmieni, pamatā seko skolotāja paraugam, tikai daļa interesējas par materiālu un izvēlas tos materiālus, kas ir vispiemērotākie uzdevumam. Secinot to tas ir vairāk saistīts ar faktu, ka bērniem iepriekš nav piedāvātas iespējas izvēlēties patstāvīgi materiālu (dotajā vecumā bērni var izvēlēties vienu piemērotāko no diviem piedāvātiem, kā arī var patstāvīgi savai iecerei izvēlēties krāsu).

Ceturtajā ailē lielākai daļai bērnu ir atzīme „1”. Bērnu tehniskās iemaņas ir nepietiekamas, tādēļ darba izstrādē galvenokārt orientējas uz skolotāja piedāvāto. Zīmēšanas nodarbībās bērni visbiežāk ir strādājuši ar papīru un krāsām, tādēļ gadījumos, kad tiek piedāvāts cits materiāls, piemēram, izkrāsot čiekurus, vai kaltētas koku lapas, tiecas strādāt tāpat kā ar papīru un apmullst, saskaroties ar citām īpašībām.

Vidējā balle grupā ir 8,7. Tas ir nedaudz virs vidējā. Augstākais rādītājs grupā ir Oļegam (12), kas saistīts ar bērna temperamentu – zēns dod priekšroku mierīgām nodarbēm, ir ļoti cītīgs, spēj ilgstoši koncentrēt uzmanību, pat neraksturīgi konkrētajam vecumam. Katra bērna individuālie rādītāji uzskatāmi atspoguļoti 3. attēlā.

3. attēls. Bērnu individuālie rādītāji pētījuma sākumā

Balstoties uz iegūtajiem rezultātiem, tika izstrādāts nodarbību plānu, kas tika realizēts dotā pētījuma ietvaros.

2.3. Pētījuma gaitas raksturojums un rezultātu analīze

Lai pārbaudītu pētījuma sākumā uzdoto pētījuma jautājumu, kā zīmēšanas nodarbībās pirmsskolā sekmējama 4-5 gadus vecu bērnu izziņas intereses, ir sastādīts zīmēšanas nodarbību plāns. Zīmēšana bērniem tika piedāvāta divas reizes nedēļā turpmākās 5 nedēļas, tādējādi pavisam tika īstenotas 10 zīmēšanas nodarbības laikā no 18.09.2017- 20.10.2018 Tādējādi pētījumā tika palielināts zīmēšanas nodarbību skaits nedēļā (parasti – 1 nodarbība). Nodarbību plāns, ietverot tēmu, materiālus un tehnikas sniegts 4. tabulā.

4. tabula. Nodarbību plāns

Nr.	Tēma	Materiāli	Uzdevumi
1	Saulīte	Papīrs, guaša krāsas, ota, pirksti	1) Izvēlēties krāsu kura būs saulīte 2) Ar otiņu uzzīmēt apli un izkrāsot to 3) Ar pirkstiem uzzīmēt saules stariņus, krāsā pēc saviem ieskatiem
2	Rudens lapas	Dabas materiāli: koku lapas Papīrs. Krāsas, sūklis	1) Pastaigu laikā savākt 5 lapas kuras visvairāk patīk 2) Izvēlēties mīļākas krāsas, kuras asociējas ar rudeni 3) Ar sūklis palīdzību izkrāsot koka lapas vienu pusi un uz papīra lapas uztaisīt nospiedumus, zīmogu tehnikā.

Nr.	Tēma	Materiāli	Uzdevumi
3	Lietus	Papīrs, zobu birste, akvareļu krāsas	<ol style="list-style-type: none"> 1) Samērcēt papīra lapu ar ūdeni 2) Zobu birsti iemērcēt nedaudz krāsa, un virs lapas ar labas rokas pirkstu pavelk pa sariem, 3) Var palīdzēt ar pirkstu imitēt lietus pilienus
4	Pasakaina aita	Papīrs, šķēres, sūklis, guaša krāsas	<ol style="list-style-type: none"> 1) Izgriezt uz papīra uzzīmēto aitu 2) Izvēlēties krāsu kura atbilst garstāvoklim; 3) Ar sūkli paņemt nedaudz krāsas un ar bakstāmām kustībām aitam uzzīmēt vilnu
5	Cienasts zaķim "grozs ar rudens veltēm"	Āboli, Burkāni, Bietes, papīrs, otiņa, krāsas	<ol style="list-style-type: none"> 1) Izvēlēties piemērotāko lapu, (no gaišām krāsām) kas atbilst garstāvoklim 2) Nogriezt dārzeņus un ābolus uz pusēm 3) Skatoties, pataustot no visām pusēm bērni sāk zīmēt to uz savas lapas
6	Mājdzīvnieki: Skaistā govjs	Zīmuļi vai krītiņi, papīrs	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pēc labas iepazīšanas ar govi izvēlamies to ar ko labāk gribās zīmēt 2) Skatoties uz lielo mantiņu un dažādām bildēm (ar Govi) bērni sāk zīmēt savu skaisto govi 3) Govi izvietojam lapas vidū 4) Pēc bērnu izvēles izkrāsojam visdažādākās krāsās
7	Varavīksne	Papīrs, zīmulis, guaša krāsas, otiņas	<ol style="list-style-type: none"> 1) Paņemam lapu, uz lapas ar parasto zīmuli uzzīmējam varavīksni 2) Uzmanīgi pētām dotās bildes un sākām zīmēt 3) Krāsas izvēlamies attiecīgi varavīksnes krāsām un vērojam krāsas secību
8	Baltais un melnais kaķis	Papīrs, krītiņi, mantiņas, attēli	<ol style="list-style-type: none"> 1) Noteikt piemērotāko zīmēšanas materiālu, aplūkojot fotogrāfijas (no piedāvātiem) 2) Zīmēt pēc iztēles balto un melno kaķi
9	Putni rudenī	Papīrs, pēc izvēles (zīmuļi, krītiņi Bilde ar dažādiem putniem	<ol style="list-style-type: none"> 1) Bērni izvēlās ar ko grib vairāk zīmēt 2) skolotāja piedāvā bērniem iziet ārā vērot putnus 3) ārā tiek sagatavoti galdi lai būtu ērti zīmēt. 4) Bērni skatās uz apkārtni vēro putnus un zīmē tos

Nr.	Tēma	Materiāli	Uzdevumi
10	Mēs visi esam draugi (Apsveikuma kartīte draugam)	Papīrs (balts krāsains) šķēres, sveces, otiņa un tuša	<ol style="list-style-type: none"> 1) Izvēlamies papīru kas visvairāk patīk 2) Izveidojam kartītes formu, lietojot zig-zag šķēres (tiek nogrieztas malas) 3) Izmantojam sveces lai uzzīmētu to ko vēlamies 4) Dāvinām ar jaukiem, mīļiem vārdiem (bērni velk numuriņus un kam vienādi numuriņi tie apmainās ar apsveikuma kartiņām) 5) Izkrāsojam dabūto apsveikumu ar tušu un otiņu lai redzētu to ko uzzīmēja draugs.

Kā uzskatāmi redzams tabulā, bērniem tika piedāvāti dažādi materiāli, turklāt iespēju robežās bērniem tika piedāvāts arī izvēlēties konkrēto materiālu starp 2-3.

Visas nodarbības tika veidotas integrētas. Nodarbības pirmajā daļā bērniem bija iespēja izpētīt konkrēto objektu, noteikt tā raksturīgās īpašības. Šajā nolūkā tika izmantoti attēli, rotaļlietas, dabas materiāli, un dažādi palīgmateriāli. Visās nodarbībās tika izvirzīti šādi papildu uzdevumi:

- 1) rosināti izziņas procesi: bērniem pašiem ir jāpēta attēlojamais objekts, jānosaka tā raksturīgākās īpašības, iespēju robežās jāmācās uzmanīgi pētīt lai saņemtu labu rezultātu
- 2) rosināt bērnu patstāvību, izvēloties materiālu (krāsu) un piemērotāko zīmēšanas ierīci, attīstīt tehniskās iemaņas: vairumā gadījumu bērniem ir pašiem jātiek gala ar otiņu ,tur kur vajag jāsavieno krāsas.

Iepazīstoties ar jauniem materiāliem (sūklis, svece, zobu birste, tuša...), bērni tiek rosināti sākumā to izpētīt, noteikt konstatējamās īpašības, piemēram ja lapu ļoti samērcēt viss zīmējums var sākt tecēt, un krāsas saplūdis un nesanāks tas ko vēlējas pats bērns (iespēju robežās bērni tiek rosināti patstāvīgi nonākt pie šādiem secinājumiem).

Vērojot bērnus daudzi no tiem bija sajūsmā par pētāmiem objektiem, jo to mēs darījām gan ārā, gan grupiņā, gan grāmatās meklējam informāciju par pētāmo objektu, un pat tie bērni kas agrāk bija pavirši tagad pētīja pētāmo objektu ar aizrautību.

Interese par zīmēšanas materiālu bija neliela, diemžēl agrāk piedāvātais materiāls nebija daudzveidīgs, šajās nedēļās skolotāja vairāk stāstīja, vairāk pētīja tos kopā ar bērniem, rosinot bērnus vairāk apspriest un izrādīt interesi, pēc rezultātiem var nospriest, jo bērns labāk pārzina zīmēšanas materiālus, jo pašam bērnam vieglāk ir zīmēt.

Interese par Zīmēšanas paņēmieniem grupiņā bija viszemākā līmeni, gandrīz visiem bija “1” balle, bērniem bija vienalga kā un ar ko zīmēt viņi mehāniski atkārtāja kā to zīmēja skolotāja, nebija intereses par piedāvāto paņēmieni un tagad bērni var izvēlēties kaut no diviem piedāvājumiem vienu, tādu kāds vairāk patīk.

Darbu pabeigt ir grūts uzdevums priekš bērniem, kad skolotāja rosina bērnu pabeigt darbus, tad visi to spēj, bet tomēr ja nebūs skolotājās uzraudzības daudzi darbu nepabeigs, uz to varētu ietekmēt tas, ka nodarbības kļuva piesātinātas, daudz informācijas, daudz citu uzdevumu un beigās bērniem var nepietikt pacietības vai intereses.

Lai gūtu plašāku priekšstatu par organizētajām nodarbībām, Pielikumos ir sniegts ieskatu dažās integrētās nodarbībās. (Pielikums, 1) (Pielikums, 2)

Pārskats par iegūtajiem rezultātiem sniegts 5. tabulā.

5. tabula. Pētāmās bērnu grupas izziņas intereses vērtējums pētījuma beigās

Bērns	Interese par objektu	Atsevišķu daļu attiecība	Interese par zīmēšanas materiālu	Interese par zīmēšanas paņēmieni	Darba pabeigšana	Sāk.	Beigās
Marija	2	2	2	2	2	9	10
Alīna	2	2	2	2	2	9	10
Olga	2	2	2	2	2	8	10
Vera	3	2	2	2	2	10	11
Viktorija	2	2	2	2	2	8	10
Ira	3	2	3	2	2	10	12
Ilona	2	2	2	2	2	8	10

Bērns	Interese par objektu	Atsevišķu daļu attiecība	Interese par zīmēšanas materiālu	Interese par zīmēšanas paņēmieni	Darba pabeigšana	Sāk.	Beigās
Artjoms	2	1	2	2	1	5	8
Aleksejs	2	2	2	2	2	8	10
Maksims	2	1	2	2	1	6	8
Oļegs	3	2	2	2	3	12	12
Boriss	3	2	2	1	2	10	10
Igors	2	2	1	2	2	8	9
Kirils	3	3	2	2	2	11	12

Tabulā uzskatāmi redzams, ka visiem bērniem ir novērojama pozitīva dinamika, turklāt tikpat kā nav bērniem saglabājies rādītājs „1”. Šis rādītājs ir saglabājies Artjomam un Maksimam sadaļā „Atsevišķu daļu attiecība”. Zēniem ir saglabājušās grūtības orientēties plaknē un saskatīt atsevišķu detaļu likumsakarības. Lai arī ir panākts zināms progress, tomēr tas ir ļoti niecīgs. Nepieciešams turpināt darbu pie bērnu domāšanas attīstīšanas.

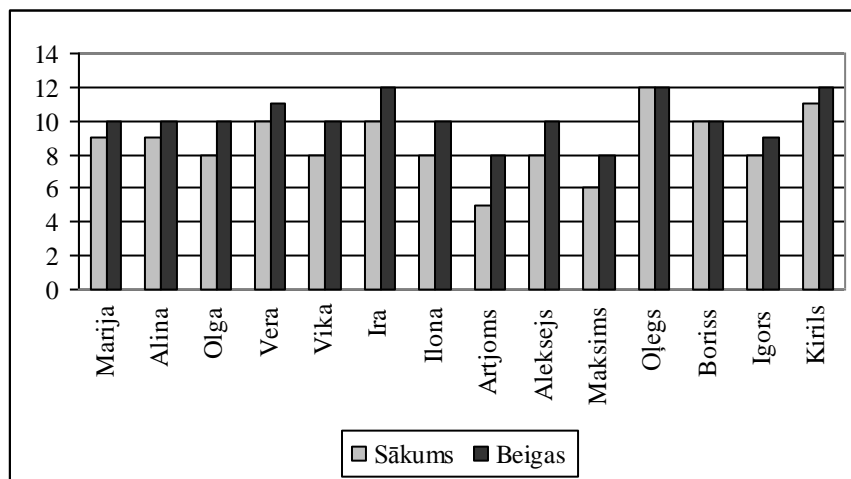
Igoram ir saglabājusies ‘1’ balle sadaļā „Interese par zīmēšanas materiālu”. Lai arī zēns tiecas izveidot atšķirīgus darbus un strādā pēc savas ieceres, ko apliecina izaugsme rādītājā „interese par zīmēšanas paņēmieni”, tomēr materiālu izvēlēties neprot, gaida no skolotājas, atsevišķos gadījumos noskatās, ko paņē m līdzās esošais bērns.

Borisam saglabājusies 1 balle sadaļā „Interese par zīmēšanas paņēmieni”. Pat ja bērns spēj izvēlēties piemērotāko materiālu, vadoties pēc līdzības pamata, tad tehniku (kā darīt) turpina kopēt no skolotājas vai no līdzās esošā bērna. Bērns ir nedrošs, bieži nepatstāvīgs. Nepieciešams turpināt darbu pie zēna patstāvīguma un radošās iztēles attīstīšanas.

Visbeidzot Artjoms un Maksims saņem pa 1 ballei pēdējā kritērijā – zēni joprojām ne vienmēr pabeidz savu darbu. Artjoms mēdz būt ārkārtīgi izklaidīgs, pievērsties citiem darbības veidiem, kā rezultātā par iesākto zīmēšanu vienkārši zūd interese vai tā „aizmirstas”. Maksimam nereti ir grūti pārvarēt grūtības, ar kurām viņš saskaras savā darbībā. Balstoties uz augstāk rakstāmo, ar šiem zēniem nepieciešams individuāls darbs.

Tomēr kopumā tika sasniegti pozitīvi rezultāti. Bērni individuāli attīstības rādītāji uzskatāmi redzami 4. attēlā.

4. attēls. Izziņās intereses attīstības dinamika

Ja pētījuma sākumā grupas vidējais rādītājs bija 8.7, tad pētījuma beigās tas sasniedzis 10.14, kas ir pietiekami liels progress, ņemot vērā faktu, ka pētījums bija neilgs tikai 5 nedēļas. Gadījumā, ja pētījums ilgtu visu mācību gadu, sasniegtie rezultāti būtu daudz augstāki. Tas kopumā ļauj secināt, ka pētījuma mērķis ir sasniegts.

Secinājumi

Kvalifikācijas darbs izstrādāts ar mērķi izpētīt zīmēšanas izmantošanas iespējas izziņas intereses sekmēšanai vidējā pirmsskolas vecuma bērniem. Lai sasniegtu šo mērķi, kā arī pārbaudītu pētījuma sākumā izvirzīto jautājumu, secīgi tika risināti šādi uzdevumi:

- pētīta vidējā pirmsskolas vecuma bērnu izziņas intereses attīstība teorētiskā aspektā;
- pētīta zīmēšanas materiālu un tehniku daudzveidība pētāmās problēmas attīstības kontekstā;
- noteikti izziņas intereses sekmēšanas paņēmieni zīmēšanas nodarbībās;
- veikts praktiskais pētījums un pārbaudīts pētījuma jautājums

1. Izziņa ir īstenībā novēroto parādību, to būtības un likumsakarību apjēgšana un apguve, attiecīgi izziņas process ir atkarīgs no tādiem psihiskiem procesiem kā sajūtas, uztvere, domāšana, atmiņa u.c.

2. interese ir vērtības izjūta pret attiecīgo objektu; interese ir svarīgākais motivētājs pirmsskolas vecuma bērna darbībai un atbilstoši izziņas aktivitātei. Izziņas interese pirmsskolas periodā pamatā ir stimulējama trīs paņēmieniem – ar rotaļām, bērnu patstāvīgā eksperimentāli pētnieciskā darbībā un vizuālajā mākslā.

3. Pirmsskolas periodā notiek intensīva bērna attīstība, turklāt visi attīstības aspekti ir cieši savstarpēji saistīti. Vidējā pirmsskolas posmā bērns intensīvi attīstās fiziski, nostiprinās muskulatūra, kas ļauj veikt arvien sarežģītākas darbības, pilnveidojas maņu orgānu funkcijas, kā arī būtiski attīstās smadzenes, kas ļauj veikt arvien sarežģītākas operācijas apkārtējās pasaules izzināšanā.

4. Vizuālās mākslas nodarbībās pedagoģisko mērķu sasniegšanai pirmsskolā izmantojams daudzveidīgs metožu kopums. Galvenokārt izdalāmas uzskatāmās metodes, tādas kā novērojumi, priekšmeta aplūkošana (izpēte), paraugu, attēla apskate, attēlošanas paņēmienu un darbības veidu paraugs (gatavs paraugs un demonstrēšana)

5. Vizuālās mākslas nodarbības sekmē gan bērna fizisko, gan arī psihisko attīstību, jo īpaši emocionālo sfēru, kā arī uztveri, domāšanu, iztēli, atmiņu u.t.t. Šī iemesla dēļ vizuālās mākslas nodarbības izmantojamas pirmsskolas vecuma bērnu personības vispusīgas attīstības sekmēšanai, tai skaitā izziņas intereses attīstīšanai

6. Viens no bērniem pieejamākajiem un saistošākajiem vizuālās mākslas veidiem ir zīmēšana. Ar tā palīdzību tiek attīstītas daudzas prasmes un iemaņas, veicināta bērna personības attīstība kopveselumā. Izziņas intereses veicināšanai svarīgi, lai bērns varētu izpētīt zīmējamo objektu un konkrēto materiālu ar kuru viņš zīmēs, bērnam tiktu piedāvāta iespēja izvēlēties dažādas tehnoloģijas un materiālus.

7. Empīriskajā pētījumā pēta bērnu izziņas intereses attīstību, vadoties pēc pieciem kritērijiem: interese par apsekojamo objektu, atsevišķu detaļu un to savstarpējo attieksmju noteikšana, interese par zīmēšanas materiālu, interese par zīmēšanas paņēmieni un darba pabeigšana. Pētījuma sākumā tika konstatētas šādas galvenās problēmas:

- bērniem izziņas interese sāk attīstīties, taču lielai daļai bērnu ir nenoturīga uzmanība, kas kavē tālāko izziņas procesu;
- bērni neprot pielieto uzkrātās zināšanās no citām darbības jomām;
- bērni ir pavirši, kas bieži saistīts ar nepietiekami attīstītām tehniskajām iemaņām;
- daļa bērnu ir ļoti kustīgi un strauji, kas apgrūtina bērna spēju nosēdēt mierīgi un paveikt līdz galam iesākto zīmējumu.

8. Lai sasniegtu pozitīvu dinamiku ir jāpalielina nodarbību skaits kaut uz divām reizēm nedēļā, mērķtiecīgi vadīt pedagoģisko procesu, rosinot bērniem patstāvīgi izvēlēties zīmēšanas materiālu un paņēmieni, kas būtu vispiemērotākais lai attēlotu objektu.

9. Rezultātā tika sasniegta pozitīva dinamika visiem bērniem. Ja pētījuma sākumā grupas vidējais rādītājs bija 8.7, tad pētījuma beigās tas sasniedzis 10.14, kas ir pietiekami liels progress, ņemot vērā to, ka pētījums bija neilgs. Var pieņemt, ka gadījumā, ja pētījums ilgtu visu mācību gadu, sasniegtie rezultāti būtu daudz augstāki.

10. 4-5 gadus vecu bērnu izziņas intereses zīmēšanas nodarbībās pirmsskolā tiks sekmēta, ja skolotājs:

- Piedāvās dažādus materiālus un zīmēšanas objektus
- Izmantos daudzveidīgas zīmēšanas tehnikas
- Organizēs integrētas nodarbības lai ieinteresētu visus bērnus
- Pievērsīs uzmanību bērnu spējām un vēlmēm, ka arī to cik labi bērni iepazīst materiālu un zīmējamo objektu.

Literatūru saraksts:

1. Barnes R. (1996) *Teaching art to young children 4-9*. Routledge, 181 p.
2. Bruner, J. S. (1966). *Toward a theory of instruction*, Cambridge, Mass.: Belkapp Press
3. Dzintere D., Pučure I. (2003) *Radošā rotaļa un spēles. // Grām. Es gribu iet skolā*. Rīga: Puse Plus, 35.-50.lpp.
4. Freiberga I, Priede L. (2007) *Bērns mācās izzināt pasauli*. Rīga: Izglītības solī.
5. Frīdenberga B. (2003) *Vizuālā māksla pirmsskolā*. Rīga: RaKa, 104 lpp
6. Geidžs N.L., Berliners D.C. (1999) *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 662 lpp.
7. Gudjons, H. (2007) *Pedagoģijas pamatatzīņas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 394 lpp.
8. Hibnere V.(1997) *Bērnu tēlotājdarbības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne, 108 lpp.
9. Hibnere V. (1998) *Bērna vizuālā darbība 1.daļa*. Rīga: RaKa, 198 lpp.
10. Hibnere V., Grasmane L. (2000) *Bērna vizuālā darbība 2.daļa*. Rīga: RaKa, 205 lpp.
11. Komarova T. (1982) *Kā mācīt bērniem zīmēt*. Rīga: Zvaigzne, 128 lpp
12. Lika I. (2003). *Bērnu psiholoģija*. 1. sēj. Liepāja: LPA
13. Miķelsone I.(1994) *Pirmsskolas vecuma bērnu tēlotājdarbības tipoloģiskās īpatnības*.
Liepāja : Liepājas Pedagoģiskā augstskola
14. Ozoliņa Nucho A., Vidnere M. (1999) *Māksla un pašatklāsmē*. Rīga : AGB, 222 lpp.
15. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (2000) B.Skujiņas red. Rīga: Zvaigzne ABC, 248 lpp.
16. Psiholoģijas terminu vārdnīca (1999). G.Breslava red. Rīga: Mācību grāmata, 157 lpp.
17. Puškarevs I., Golubeva A. (1999) *Bērna attīstība*. Lielvārde: Lielvārds, 119 lpp.
18. Svence G. (1999) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 158 lpp.
19. Špona A., Čehlova Z. (2004) *Pētniecība pedagoģijā*.
20. Vorobjovs A. (2000) *Vispārīgā psiholoģija*. Rīga: Izglītības solī, 212 lpp
21. Žogla I. (2001) *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga: Raka, 275 lpp.
22. Башаева Т.В. (1997) *Развитие восприятия у детей. Форма, цвет, звук: Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: Академия развития*
23. Бондаренко А. К. (1991) *Дидактические игры в детском саду*. Кн. для воспитателя дет. сада. 2-е изд., дораб. Москва: Просвещение, 160 стр
24. Савченко Любовь Николаевна (2016) - Нетрадиционные техники рисования в детском саду и ее роль в развитии детей дошкольного возраста <https://nsportal.ru/detskiy-sad/risovanie/2016/02/28/prezentatsiya-netraditsionnye-tehniki-risovaniya-v-detskom-sadu-i>
Опубликовано 28.02.2016 - 11:32
25. Валитова И.Е. (1997) *Психология развития ребёнка дошкольного возраста*. Минск: Университета - 160 с

26. Выготский Л.С. (2001) *Вопросы детской (возрастной) психологии*. Собр. соч. в 6 т. Т. 4. С-Пб., Дидактика, 2001 – 467 с
27. Лернер И.Я. (1981) *Дидактические основы методов обучения*. Москва: Педагогика, 186 стр
28. Богатеева З.А. (2013) [Занятия в детском саду](http://detskij-sad.ru/) // <http://detskij-sad.ru/>
29. Пиаже Ж. *Избрание психологические труды. Психология интеллекта*. М.: Педагогика. 1994.- 659.с.
30. Реан А. А. *Психология детства*. Учебник. СПб., 2003. – 368 с
31. Рубинштейн С.Л. *Основы общей психологии*. в2т.т.1.- М.: Педагогика. 1989.- 488.с
32. Сакулина Н.П. (1971) *Методика обучения рисованию, лепке и аппликации в детском саду*. Москва: Просвещение, 256 стр.
33. Сакулина Н.П. Комарова Т.С. (1982) *Изобразительная деятельность в детском саду* Москва: Просвещение, 208 стр

Pielikumi:

1. pielikums. Bērna darbs „Rudens lapas”

Tēma: Rudens

Nodarbība „Rudens lapas”

Mērķis: rosināt izvēlēties piemērotākos materiālus ieceres īstenošanai

Uzdevumi:

- Nostiprināt bērnu priekšstatus par dažādām daudzveidīgām lapām un to savstarpējo izvietojumu;
- Nostiprināt prasmi pareizi rīkoties ar sūklīti, ka arī precīzi novietot rudens lapas uz papīra;
- Nostiprināt akurātu attieksmi pret savu darbu, tiekšanos pabeigt to līdz galam

Nodarbības gaita

Skolotāja rāda rotaļlietu ezīti.

- Kas tas ir?

Bērni: Ezis (vairums bērnu atbild reizē)

- Kādā krāsā ir ezis?

Ilona: brūns un drusku melns

Marija: melnas ķēpas

Boriss: vēl ir spīdīgas acis

- Vai jūs redzat kas ir ezim uz muguras?

Irina: Lapas tur viņam.

Kirils: viņš nes lapas mājās

- Šodien mēs ar jums iesim ārā un savāksim arī rudens lapas lai izveidotu skaitās gleznas, un tā kā ezis ir mūsu draugs un labi zina apkārti, tad viņš mums palīdzēs atrast skaistākās lapas. Jūs esat gatavi doties rudens lapas meklējumos?

- Jā!

- Tad aiziet!

Visi bērni apģērbās un sadodoties rokās ejam meklēt lapas.

Ārā Ezis pastāsta bērniem kādi koki ir apkārtnē un piedāvā bērniem salasīt tās lapas kuras patīk visvairāk.

(Pārsvarā bērni paņēma Kļavu lapas)

Grupiņā bērni uzklāja galdus un ir gatavi strādāt:

Skolotāja piedāvā bērniem izvēlēties tādas krāsas kuras asociējas ar rudeni

Gandrīz visi bērni norāda uz oranžo, sarkano un dzelteno.

Vika: man labāk patīk rozā

Artjoms: vajag arī zaļu

Oļegs: var sarkanu – man mājās ir sarkanas lapas, mamma tās izgriezta no papīra

Skolotāja piedāvā izvēlēties bērniem rudens lapu, atvert bundziņu ar krāsu un ar sūklīti paņemt krāsu. Pielikt pie papīra un ar bakstām kustībām izkrāsot lapu trāpot arī garām. Tad lēni pacelt lapu un blakus uz tukšas vietas pielikt to ar krāsu pret lapu (zīmogu tehnikā) un pacelt lapu.

Kad visi uzdevumi izpildīti, skolotāja lūdz aplūkot gatavo darbiņu ar rudens lapas nospiedumu un kontūru.

– Kā jums patīk gatavais darbs?

– Vai mūsu lapas ir līdzīgas tām lapām ko šodien atnesa ezītis uz savas muguriņas?

Noslēgumā veido darbu izstādi, bērni tiek rosināti izteikties par savu lapiņu.

Vika: mana lapas ir roza krāsā. Viņas nokrita no burvju koka

Boriss: mana lapa ir sarkana. Viņa ir ļoti līdzīga tai lapai ko ezis atnesa mums uz grupiņu.

Maksims: man ir oranža. Es gribēju dzeltenu un sarkanu, bet sajaucās krāsas un sanāca oranža, bet man patīk, mammai arī patīks .

Sniegtās atbildes norāda uz faktu, ka katram bērnam darbi bija atšķirīgi, bērni darbojās ar interesi, tiecoties sasniegt pašu izvirzītus mērķus.

Darba gaitā:

Darbu analīze:

Pētījuma sākums, otra nodarbība.

Bērni uzmanīgi klausījās un vēroja zīmēšanas objektu (lapas), ka arī to ar ko viņi zīmēs (sūklīši)

Interese bija katram bērnam, bet kad tika uzklāti galdi un bērni atvēra bundziņu ar krāsām tad

Artjoms visu papīra lapu padarīja punktainu, neklausoties uzdevumu

Ļoti biju pārsteigta, ka Aleksejs izpildīja visu patstāvīgi, izvēlējās krāsu pats, pat neprasīja palīdzību, kā arī pabeidza savu darbu bez jebkādiem piebildumiem.

Darbi sanāca ļoti rudenīgi, tā kā krāsas bērni izvēlējās paši, varam labi redzēt, kā ārā pastaigas laikā visi pētīja koku lapas iegaumēja tās un ļoti konkrēti tās krāsas pārnesa uz saviem zīmējumiem.

2. pielikums. Bērnu darbi „Cienasts zaķim “grozs ar rudens veltēm””

Nodarbība: Cienasts zaķim „Groz ar rudens veltēm”

Mērķis: rosināt patstāvīgi īstenot darba ieceri

Uzdevumi:

- Rosināt bērnus strādāt dažādiem zīmēšanas materiāliem – krāsas, zīmuļi, krītiņi, izvēlēties tās krāsu;
- Rosināt patstāvīgi izvēlēties rudens veltes kas būs katra bērna groziņā
- Attīstīt pirkstu sīko muskulatūru, rosinot griezt dotos dārzeņus un augļus patstāvīgi ar plastmasas nazīti;
- Nostiprināt prasmi pareizi rīkoties ar otiņu.
- Nostiprināt akurātu attieksmi pret savu darbu, tiekšanos pabeigt to līdz galam

Nodarbības gaita

Nodarbība tiek veidota divās daļās – pirmajā bērni tikai sagriež augļus un dārzeņus. Labi tos izpēta, pagaršo, nospriež kas var garšot zaķim. Skolotāja rāda, kā pareizi jātur nazīti, kur jāgriež. Vairumam bērnu tas sagādā pastiprinātas grūtības, tādēļ skolotāja rosina bērnus griezt nesteidzīgi, akurāti.

II daļā

Skolotāja: Jūs visi atceraties, ka mēs griezām augļus un dārzeņus? Kas tie bija par dārzeņiem un augļiem? (bērni nosauc augļus un dārzeņus). Kas var garšo zaķim kā jūs domājat?

Ilona, Vika: Burkāni

Olga: bietes

Aleksejs: viņam var garšot banāns, man ļoti garšo

Artjoms: āboli laikam garšo.

Skolotāja aicina aplūkot dažādus attēlus (fotogrāfijas) kur zāķi grauž dažādas veltes – bērni apspriež pēc redzēta kas garšo, dodas pie saviem galdiem kurus jau uzklāja un sāk zīmēt lapas vidū dārzeņus un augļus kas viņuprāt garšo zaķiem.

Bērni darbojas ļoti individuāli un ļoti atšķirīgi.

Noslēgumā skolotāja rosina bērnus uztaisīt izstādi ar viņu uzzīmētām gleznam, lai varētu atnākt zaķis un novērtēt zīmējumus. Daži no darba paraugiem aplūkojami 2. pielikumā.

Kā uzskatāmi redzams piedāvātajās nodarbībās, bērni tiek rosināti darboties patstāvīgi. Ļoti būtiski ir veicināt paša zīmēšanas objekta apsekošanu, nosakot tā īpašības un iespējamās atšķirības, kuras bērni var pieļaut.

Pēc nodarbību kompleksa bija atkārtoti veikta bērnu novērošana, nosakot viņu izzīņas attīstības līmeni pēc iepriekš izstrādātiem kritērijiem.

Darbu analīzē:

Pētījuma piektā nodarbība.

Attēla labi redzami 4 zīmējumi, kuri pieder Verai, Irai, Oļegam un Igoram.

Vera un Oļegs paveica savus darbus no sākuma līdz beigām, paši vēroja, taustīja zīmēšanas objektus, izvēlējās krāsas, strādāja individuāli nekam nemaisīja, nejautāja ko un kā viņiem jādara, un tas ir liels progress.

Ira un Igors salīdzinot ar to kā bērni strādāja pētījuma sākumā var redzēt lielu izaugsmi, jo bērni cenšas, bet tomēr tā interese par pētāmo objektu nav tik liela, kā piemēram Verai.

Igors ir ziņkārīgs, bet tas viņam ātri pariet un viņš ātri grib pabeigt iesākto un kā var redzēt zīmējumā labi iesākts, bet ne pabeigts.

Apkopojot rezultātus var secināt kā bērniem jau ir vairāk pacietības, un intereses zīmēšanas objekta pētīšanai.

3. pielikums. Bērnu darbi „Varavīksne”

Darbu salīdzināšana:

Pētījuma septītā nodarbība:

Bildē var redzēt 4 zīmējumus: Vikas, Maksima, Marijas un Ilonas.

Marija un Ilona darbus izpildīja ļoti augstā līmenī, viņas pētīja varavīksni dažādos attēlos, skaitīja cik tai krāsas, kāda ir forma. Zīmējumi sanāca ļoti precīzi, tīri, gaiši.

Vika sākuma ļoti labi pildīja uzdevumu, bet beigās ļoti sāka steigties uz visas krāsas izplūda, ar ko pati Viktorija nebija apmierināta, tādēļ zīmējums nav izcils.

Maksims ir liels malacis, salīdzinot viņu darbus ar tiem kas bija agrāk viņš sāka vairāk pētīt objektus, līdz ar ko zīmējumi palika precīzāki, joprojām viņš steidzās un grib pamest darbu uz pusi izdarīto, bet kad skolotāja prasa tad viņš savāc savus spēkus, tā viņš saka (Labi, labi, tūlīt palikšu spēcīgs un pabeigšu (Maksims, 4 gadi) un izpilda darbu līdz galam.

4. pielikums. Bērnu darbi „putni rudeni”

Darbu salīdzināšana:

Pētījuma devītā nodarbība:

Jau gandrīz beidzās pētījums, un rezultāti ir ļoti apmierinoši, devītā nodarbībā bērni jau patstāvīgi centās vērot putnus, meklējot tos visur, pētījām grāmatas, bērnudārza pagalmā meklējam putnus un barojam tos ar maizīti, skatījāmies video par putniem kā viņi izskatās, kā dzied.

Zīmējumi sanāca ļoti skaisti, neskatoties uz to kā ārā bija diezgan auksti, bet tomēr bērni pētīja putnus ļoti tuvu un varēja uzreiz pārvietot redzamo uz sava papīra.

Visiem bērniem sanāca zīmējumi augstā līmenī, jo viņi pilnīgi bija iesaistīti darbā, pētot objektus, zīmēšanas paņēmienus, viņi zīmēja paši bez jautājumiem, bez paraugiem, pilnīgi paši, par ko var lepoties.

GALVOJUMS

Darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem

avotiem, darbā un tā pielikumos dotas atsauces.

Darba autors

Vārds, uzvārds

Paraksts

Datums:

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs

LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors:

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs:

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 2017. gada _____

sēdē, protokola Nr. _____, vērtējums _____ (_____)

Valsts pārbaudījuma komisijas priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

(studiju programmas nosaukums)

Vadītāja atsauksme kvalifikācijas darbam

Darba autora vārds, uzvārds _____

(pētījuma temats)

Kritēriji/vērtējums ballēs	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Izvirzītā mērķa un plānoto uzdevumu savstarpējā saistība										
Darba satura atbilstība izvirzītajam mērķim un uzdevumiem										
Pētījuma teorētiskās diskusijas kvalitāte										
Empīriskā pētījuma saistība ar teorijā gūtajām atziņām *										
Empīriskā pētījuma metožu izvēle un lietojuma korektums *										
Empīriskā pētījuma datu apstrāde un rezultātu analīze un interpretācijas korektums *										
Pētījuma praktiskā nozīme *										
Literatūras un avotu sarakstā minēto avotu izmantošanas pakāpe										
Atsauču korekts lietojums										
Secinājumu atbilstība izvirzītajiem uzdevumiem										
Secinājumu pamatotība										
Priekšlikumu konkrētība un atbilstība pētījuma saturam										
Pētījuma valodas kvalitāte										
Darba noformējuma atbilstība RPIVA metodiskajiem norādījumiem										

* tiek vērtēts, ja veikts empīriskais pētījums

Darba kopējais vērtējums (1–10 balles) _____

Vērtējuma pamatojums:

Pētniecisko darbu

Ieteikt aizstāvēšanai

Neieteikt aizstāvēšanai

Darba vadītājs

(akadēmiskais. amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts, tālrunis)

Datums